

INDEPENDENT

SENTENCING

REVIEW

Adolygiad Dedfrydu Annibynnol

Hanes a Thueddiadau
Dedfrydu

Cynnwys

Rhagair y Cadeirydd

4

Crynodeb Gweithredol

6

1. Yr her: ffeithiau am y boblogaeth garchardai

8

2. Pam a sut ydym yn y sefyllfa hon?

20

3. Pam rŵan a'r ffordd ymlaen

36

4. Casgliad

45

Atodiad 1: Nodweddion Allweddol Troseddwyr a Throseddau

46

Atodiad 2: Crynodeb o'r Newidiadau Polisi a Deddfwriaethol Allweddol

48

Ôl-nodiadau

51

Rhagair y Cadeirydd

Mis Hydref diwethaf, gofynnwyd i mi gadeirio adolygiad annibynnol o bolisi dedfrydu gan arwain panel o aelodau gyda dealltwriaeth ddofn ac eang o'r system cyfiawnder troseddol.

Y cyd-destun oedd bod ein carchardai'n llawn a bod y Llywodraeth yn cael ei gorfodi i gymryd mesurau brys i ryddhau carcharorion yn gynt yn eu dedfryd na'r disgwyl. Er gwaetha'r mesurau hyn a chyhoeddi rhaglen uchelgeisiol – a drud – o adeiladu carchardai newydd, y disgwyl er hynny oedd y byddai nifer y carcharorion, ymhen ychydig flynyddoedd, yn fwy na faint o le sydd ar gael yn ein carchardai.

Yn y gwanwyn eleni, bydd ein hadolygiad yn cyflwyno argymhellion i sicrhau nad ydy'r galw am lefydd mewn carchardai'n fwy na'r cyflenwad. Byddwn hefyd yn cynnig mesurau fydd yn sicrhau bod y galw am lefydd mewn carchardai'n gynaliadwy yn y tymor hirach.

Ond, cyn hynny, cyhoeddwn y papur hwn gyda'r nod o esbonio pam fod y sefyllfa wedi cyrraedd yr argyfwng y mae hi ynddo. Y realiti ydy bod poblogaeth ein carchardai wedi tyfu'n gyflym iawn dros y 30 mlynedd diwethaf a'r prif reswm am hyn yw bod dedfrydau o garchar wedi hwyhau'n sylweddol o dan un llywodraeth ar ôl y llall. Mae'n ddull o weithredu sydd wedi rhoi pwyslais ar gosbi a hynny'n bennaf drwy garcharu – agwedd bwysig ar bolisi dedfrydu – ond heb roi digon o ffocws ar y ffyrdd mwyaf effeithiol o leihau troseddu. Mae'r cynnydd yn y boblogaeth garchardai, er enghraifft, wedi troi adnoddau i ffwrdd o weithgareddau a allai leihau aildroseddu.

Mae'r papur hwn yn disgrifio manylion y twf yn y boblogaeth garchardai, y ffactorau sy'n cyfrannu at ddedfrydau hirach o garchar ac enghreifftiau o ardaloedd a welodd wrthdroi'r duedd o nifer gynyddol o bobl yn y carchar, a llai o droseddu.

Yn y gwanwyn byddwn yn cyflwyno ein cynigion ar gyfer diwygio ond, yn y cyfamser, gobeithio y bydd y papur hwn yn helpu i ysgogi trafodaeth wybodus sydd taer ei hangen am bolisi dedfrydu.

Y Gwir Anrhydeddus David Gauke,
Cyn Arglwydd Ganghellor ac
Ysgrifennydd Cyfiawnder.

Crynodeb Gweithredol

Gorchwyl yr adolygiad dedfrydu hwn yw ail-werthuso fframwaith dedfrydu Cymru a Lloegr yn gynhwysfawr i sicrhau na fyddwn byth eto mewn sefyllfa lle y mae gan y wlad fwy o garcharorion na llefydd mewn carchardai.

Mae'r adroddiad hwn – Rhan 1 o gasgliadau'r Adolygiad Dedfrydu Annibynnol – yn amlinellu her y boblogaeth garchardai mewn ffigurau gan egluro pam a sut y crëwyd y sefyllfa ac eiriol dros ddull wedi'i wreiddio yn holl egwyddorion statudol y broses o ddiwygio dedfrydu a gwasanaethau cyhoeddus.

Mae pennod un yr adroddiad yn edrych ar dueddiadau carcharu a'r pwysau ar gapasiti a wynebier gan Wasanaeth Carchardai a Phrawf EF (HMPPS) a ddaeth y system mor beryglus o agos at gael ei chwalu. Ar ddiwedd 2024 roedd dros 85,000 o unigolion dan glo yn yr ystad garchardai oedolion;¹ mae'n ddiymwad bod y ffigurau yn uwch na'r boblogaeth y mae'r system wedi'i dylunio i'w lletya. Ers 1993 mae poblogaeth y carchardai wedi tyfu o dros 40,000 o bobl,² gydag oedolion a ddedfrydir am droseddau ditiadwy'n treulio dedfrydau hirach dan glo.³ Mae gan Cymru a Lloegr hefyd un o'r cyfraddau poblogaeth garchardai uchaf yng Ngorllewin Ewrop.⁴ Mae'r Gwasanaeth Prawf dan bwysau tebyg: erbyn Medi

2024 roedd 240,497 o unigolion dan oruchwyliaeth y gwasanaeth prawf,⁵ dros 100,000 yn fwy nag yn 1993.⁶ Disgwylir i'r galw ar gyfer carchardai gynyddu o tua 3,000 o bobl y flwyddyn ar gyfartaledd – sy'n gyfwerth ag adeiladu dau garchar mawr y flwyddyn.⁷ Heb fwy o weithredu gan y llywodraeth, gallai'r boblogaeth garchardai gyrraedd hyd at 112,300 o garcharorion erbyn Tachwedd 2032.⁸

Mae pennod dau'n crynhoi'r ffactorau sy'n gyrru'r cynnydd mewn carcharu a hyd dedfrydau. Daw i'r casgliad nad yw'r cynnydd yn y boblogaeth garchardai a phrawf o ganlyniad i strategaeth ystyrlon fel y ffordd fwyaf effeithiol o leihau troseddu. Nid yw'r twf mewn troseddu'n ei egluro ychwaith. Yn wir, yn ôl amcangyfrifon diweddaraf Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr (CSEW), mae achosion (prif) droseddau wedi gostwng ers 2017.⁹ Mae'r cynnydd wedi digwydd o ganlyniad i nifer o benderfyniadau gan un llywodraeth ar ôl y llall a naratif o fod yn "galed ar droseddu" sydd wedi canolbwyntio'n bennaf ar gosbi – hynny yw carcharu a

dedfrydau hirach – gan ymateb i gamddealltwriaeth hirbarhaus o ddedfrydu ac achosion proffil uchel unigol o bryd i'w gilydd. Ar yr un pryd, mae tanfuddsoddi wedi bod yn y gwasanaeth prawf a dulliau eraill a allai ailsefydlu unigolion a lleihau aildroseddu.

Mae pennod tri'n disgrifio'r angen am newid gan eiriol dros system wedi'i gwreiddio yn holl egwyddorion statudol presennol y drefn ddedfrydu. Mae'r pwyslais ar garcharu mwy hirdymor wedi rhoi straen aruthrol ar y system gan orfodi un llywodraeth ar ôl y llall i fabwysiadu mesurau brys costus sy'n peri risg uchel. Mae'r mesurau hyn wedi ceisio cynyddu'r capasiti tymor byr (yn aml mewn ffyrdd drud a llawn risg) a lleihau'r galw drwy gyflymu'r broses o ryddhau carcharorion, er enghraifft y mesurau a welsom yn yr hydref 2024 pan ryddhawyd carcharorion 40 y cant (yn hytrach na 50 y cant) o'r ffordd drwy eu dedfryd. Daw'r dull disynnwyr hwn hefyd gyda chost ariannol: amcangyfrifir y bydd rhaglenni carchardai newydd yn costio rhwng £9.4 biliwn a £10.1 biliwn.¹⁰

Oherwydd y ffordd dameidiog ac anstrategol y mae dedfrydau wedi mynd yn hirach dros y degawdau diwethaf, nid oes digon o sylw wedi'i roi i holl amcanion statudol dedfrydu: cosbi, lleihau troseddu, diwygio ac ailsefydlu, diogelu'r cyhoedd a gwneud iawn. Mae cosbi'n nod pwysig i'r system gyfiawnder troseddol ac mae

carchar yn chwarae rôl hanfodol yn y cosbi hwnnw. Ond yn rhy aml mae'r penderfyniadau wedi bod yn seiliedig ar ddull mai cosbi yw'r unig beth sy'n bwysig ac mai'r unig fath o gosbi sy'n cyfri o gwbl yw carcharu.

Yn hytrach na pholisi dedfrydu sy'n seiliedig ar dystiolaeth o'r hyn sy'n debygol o fod y ffordd fwyaf effeithiol o leihau troseddu ac aildroseddu, yr ymateb byrbwyll yn rhy aml yw cynyddu hyd y ddedfryd i ddangos bod y llywodraeth yn gwneud rhywbeth am y peth. Mae hyn wedi gadael Cymru a Lloegr gyda phoblogaeth garchardai uchel iawn yn ôl safonau hanesyddol a rhyngwladol, gan droi adnoddau draw o rannau eraill o'r system cyfiawnder troseddol a allai wneud mwy i leihau ailadroseddu. Mae'n glir bod cyfle i wasanaethau cyhoeddus ddiwygio a defnyddio adnoddau'n fwy effeithiol i leihau troseddu a lleihau nifer y dioddefwyr.

Yn y gwanwyn 2025, bydd cam nesaf yr Adolygiad hwn yn cynnig argymhellion ar sut i ymateb i'r her gapasiti, yn y tymor byr a hir. Fel y mae Cylch Gorchwyl yr Adolygiad hwn yn ei amlinellu, bydd yr argymhellion wedi eu gwreiddio yn yr egwyddorion y dylai dedfrydu: (1) cosbi troseddswyr a diogelu'r cyhoedd; (2) annog troseddswyr i droi cefn ar fywyd troseddol, a chwtagi troseddu drwy leihau aildroseddu; (3) ehangu a gwneud mwy o ddefnydd o gosb y tu allan i garcharu.

1. Yr her: ffeithiau am y boblogaeth garchardai

Crynodeb o'r rhan yma:

- Mae'r boblogaeth garchardai wedi cynyddu'n sylweddol yn y degawdau diwethaf a disgwylir i'r twf hwn barhau. Mae'r cynnydd disgwyliedig yn cael ei yrru'n rhannol gan nifer o ffactorau pwysig gan gynnwys newidiadau llym i bolisi dedfrydu dros yr 20 mlynedd diwethaf a nifer o ffactorau eraill 'i fyny'r gadwyn' fel mwy o gyhuddiadau gan yr heddlu a mwy o waith erlyn, a mwy o bobl yn mynd i'r llys.
- Y ffactorau mwyaf sy'n gyfrifol am y cynnydd mewn amser yn y carchar yw'r defnydd cynyddol o ddedfrydau o garchar, dedfrydau o garchar hirach, a thwf yn y boblogaeth remand a galw'n ôl i garchar. Yn hytrach na'r newid yng nghymysgedd y troseddau, mae'n ymddangos bod y twf yn cael ei yrru'n bennaf gan fwy o garcharu a dedfrydau hirach. Ar yr un pryd, mae llai o ddefnydd o ddedfrydau di-garchar wedi bod.
- Mae'r ystad garchardai wedi bod dan gryn bwysau ers tro byd; er disgwylir i lefydd carchardai newydd fod ar gael yn yr ystad oedolion, ni ddisgwylir i'r twf yn y cyflenwad fod yn ddigon i fodloni'r cynnydd yn y galw o fewn yr ystad yn y tymor canolig i hir.

Yn haf 2024 mi'r oedd y pwysau ar gapasiti yn y carchardai wedi dod â'r sefyllfa'n beryglus o agos at chwalu'n llwyr. **Daeth yr argyfwng hwn yn sgîl cynnydd clir yn y boblogaeth garchardai dros y degawdau diwethaf:** rhwng 1993-2012 dyblodd y boblogaeth o tua 44,000 i bron i 87,000¹¹ gan dyfu i'w uchaf erioed - dros 88,000 - yn y misoedd diwethaf.¹² Ar 30 Rhagfyr 2024 roedd y boblogaeth garchardai yng Nghymru a Lloegr

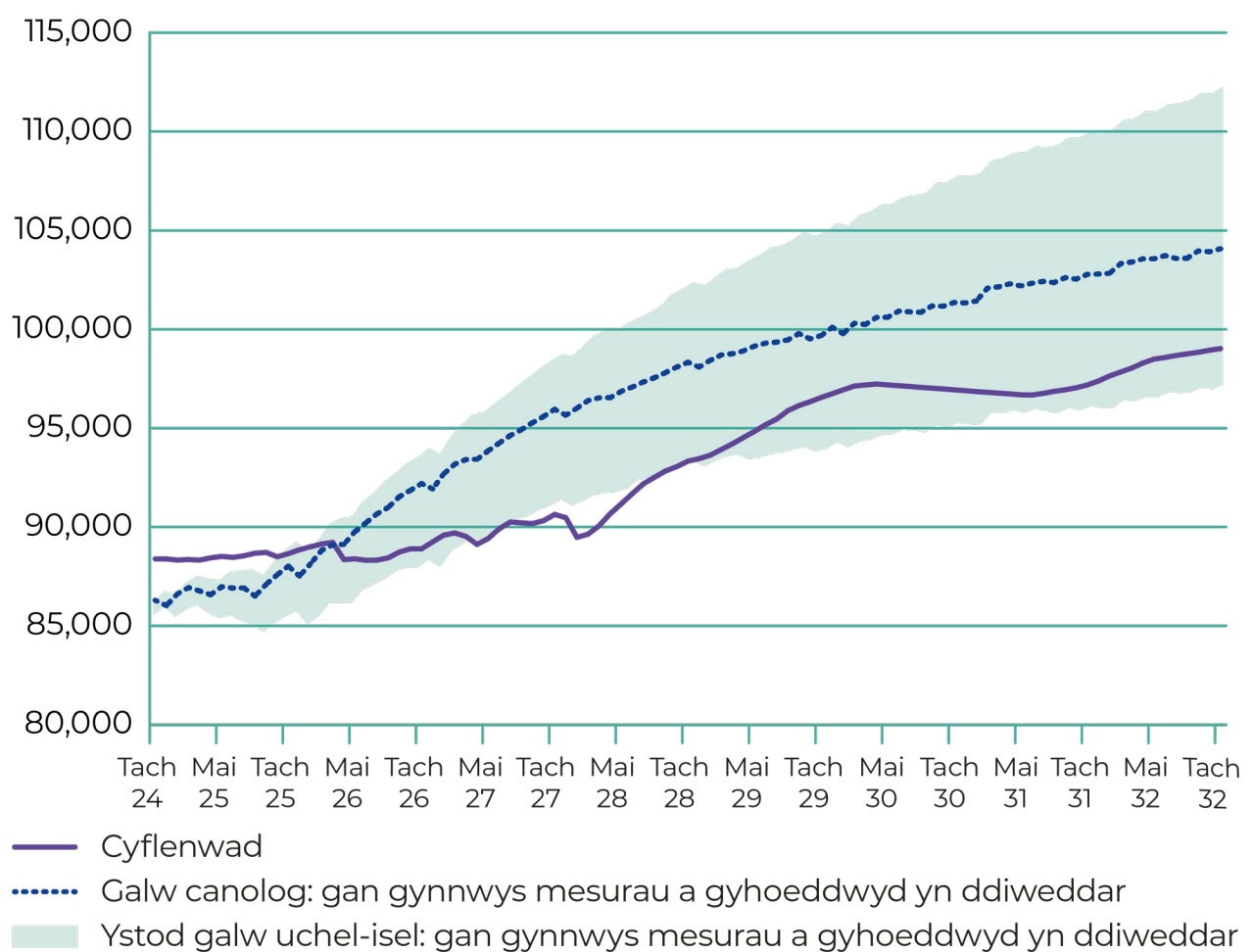
yn 85,618 gyda'r lleihad diweddar wedi digwydd ar ôl i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) gyflwyno mesurau brys i ysgafnu'r pwysau ar gapasiti.¹³

Mae'r rhagolygon a gyhoeddwyd ac a ddangosir yn Ffigwr 1 yn dangos y disgwylir i'r boblogaeth barhau i dyfu, ar gyfartaledd o tua 3,000 y flwyddyn dros y blynnyddoedd nesaf, gan efallai gyrraedd rhwng 97,300 a 112,300 erbyn Tachwedd 2032.¹⁴

Ni ddisgwylir i'r twf yn y cyflenwad gadw i fyny â'r galw am lefydd mewn carchardai.¹⁵ Heb fesurau ymyrryd pendant, bydd yr argyfwng presennol mewn capasiti'n parhau a gwaethygu ymhell y tu hwnt i reolaeth. Mae'n hanfodol i ni gywiro'r anghydbwysedd i sicrhau bod y system yn aros yn gynaliadwy yn y tymor hir.

Ffigwr 1: Rhagolygon galw a chyflenwi ar gyfer yr ystad garchardai oedolion, gan gynnwys mesurau galw a gyhoeddwyd yn ddiweddar.¹⁶

Nifer y lleoedd carchar

Ffynhonnell: **Datganiad Blynyddol y Weinyddiaeth Cyfiawnder ar Gapasiti Carchardai: 2024.**¹⁷

Mae'r cynnydd disgwyledig yn y boblogaeth garchardai wedi'i yrru gan nifer o ffactorau pwysig, **gan gynnwys newidiadau llym mewn polisi dedfrydu dros yr 20 mlynedd diwethaf, i gadw'r troseddwyr gwaethaf dan glo am hirach.**¹⁸ Er bod y duedd hirdymor yn awgrymu bod troseddu yng Nghymru a Lloegr i lawr ar y cyfan,¹⁹ **mae ffactorau 'i fyny'r gadwyn' sydd y tu allan i gylch gwaith yr adolygiad hwn yn parhau i gyfrannu at y twf yn y boblogaeth garchardai.** Mae'r rhain yn cynnwys cyhuddo gan yr heddlu ac erlyn, mwy o bobl yn mynd i'r llys a nifer gynyddol o bobl ar remand yn y carchar.

Mae'r dadansoddiad isod yn datgymalu'r data allweddol ar sut y mae defnyddio dedfrydau o garchar, hyd y dedfrydau a'r cymysgedd o droseddau i gyd wedi cyfrannu at faint o bobl sydd dan glo.

Mae'r defnydd o ddedfrydau o garchar wedi cynyddu ac yn uwch na mewn gwledydd cymharol

Un ffactor sydd wedi cyfrannu at dwf y boblogaeth garchardai rhwng 1993 a 2022 yw'r defnydd cynyddol o ddedfrydau o garchar.

Mae'r gyfradd garcharu²⁰ am droseddau ditiadwy wedi cynyddu'n sylweddol ers 1993; roedd i fyny o fwy na 16 pwynt canran yn 2024 o'i gymharu â 1993, pan oedd ond yn 16%.²¹

Dengys y cyfraddau carcharu²² fod Cymru a Lloegr yn carcharu mwy o bobl y pen na bron i bob gwlad arall yng Ngorllewin Ewrop.²³

Ar 139 am bob 100,000 o bobl yn 2024, mae Cymru a Lloegr yn sefyll allan oherwydd eu defnydd o garchar o'i gymharu â gwledydd eraill.²⁴ Roedd cyfradd y boblogaeth garchardai yng Nghymru a Lloegr yn 124 am bob 100,000 yn 2000 gan amrywio dros y cyfnod hwn i gyrraedd uchafbwynt o 153 yn 2012.²⁵

Ar y llaw arall, mae gan yr Almaen gyfradd garcharu o 68 am bob 100,000, ac mae'r ffigur wedi bod yn gostwng yn gyson ers 2004.²⁶ Mae hyn i'w briodoli'n bennaf i fwy o ffocws ar ailsefydlu, ymatal rhag dedfrydu a dim ond carcharu'n hirdymor yn niffyg popeth arall.²⁷ Cyrhaeddodd boblogaeth garchardai Sbaen uchafbwynt o 165 am bob 100,000 yn 2010 cyn gostwng i 117 erbyn 2020 ac aros yno tan 2023.²⁸ Mae diwygiadau cyfreithiol, yn enwedig dedfrydau am fân-droseddau masnachu cyffuriau, wedi cyfrannu'n sylweddol at y lleihad hwn.²⁹ Gwelodd yr Iseldiroedd gynnydd serth yn eu cyfradd garcharu ar ddechrau degawd 2000, cyn gostwng yn syfrdanol wedyn. Yn 2023 roedd yn 64 am bob 100,000 o bobl, llawer is na'i uchafbwynt o 125 yn 2006.³⁰ Mae'r gostyngiad o ganlyniad ym mhoblogaeth garchardai'r wlad wedi'i briodoli i ystod o ffactorau³¹, gan gynnwys ailsefydlu effeithiol³².

Fodd bynnag mae gan yr Iseldiroedd brinder capasiti carchardai ar hyn o bryd ac wedi cyflwyno mesurau ychwanegol i ysgafnu'r pwysau ar garchardai, gan gynnwys gohirio dedfrydau o garchar i rai carcharorion.³³ Mae **Tabl 1** hefyd yn dangos cyfraddau carcharu ar draws gwahanol wledydd y tu allan i orllewin Ewrop.

Tabl 1 Cymhariaeth o Gyfraddau Carcharu mewn Gwahanol Wledydd

Gwlad	Y boblogaeth garchardai fesul 100,000 o bobl (data diweddaraf sydd ar gael)
Gwlad Pwyl	193
Cymru a Lloegr	139
Ffrainc	117
Sbaen	117
Yr Eidal	105
Iwerddon	93
Yr Almaen	68
Yr Iseldiroedd	64
Canolrif Ewropeaidd	115
Rhai Gwledydd Eraill³⁴	
Unol Daleithiau America	541
Seland Newydd	185
Awstralia	162
Canada	90

Ffynhonnell: **World Prison Brief** (y data diweddaraf sydd ar gael, codwyd o'r wefan Tachwedd 2024, dylid nodi nad oes gan bob gwlad ddata tan 2024 a bod data sylfaenol Canada hyd at 2001)³⁵

Mae llai o ddefnydd o rai dedfrydau di-garchar

Er bod y defnydd o garcharu wedi cynyddu, gwelodd Gymru a Lloegr leihad yn y defnydd o rai dedfrydau di-garchar, yn enwedig gorchmynion cymunedol.

Mae'r data cynharaf sydd ar gael yn awgrymu bod tua 26% o ddedfrydau'n rhai cymunedol yn 1996.³⁶ Er bod y diffiniad o ddedfryd gymunedol wedi newid dros amser, yn fwy diweddar dim ond 6% o ddedfrydau ym Mehefin 2024 oedd yn rhai cymunedol.³⁷ Mae'r defnydd o ddedfrydau cymunedol wedi parhau i leihau ac mae nifer y gorchmynion cymunedol a roddir pob blwyddyn wedi gostwng 61% rhwng 2010 a 2024.³⁸

Er bod defnyddio gorchmynion dedfrydau gohiriedig (SSO)³⁹ wedi cynyddu fel cyfran o'r holl ddedfrydau rhwng 1996 a 2023, mae eu defnydd mewn termau absoliwt wedi lleihau.

Roedd tua 1% o ddedfrydau'n rhai SSO yn 1996,⁴⁰ ond erbyn 2023 roeddent yn cyfrif am tua 20% o'r holl ddedfrydau 'carcharu'n syth', dedfrydau gohiriedig neu ddedfrydau gymunedol.⁴¹ Fodd bynnag, mae eu defnydd mewn termau absoliwt wedi lleihau 10% rhwng Mehefin 2014 a 2024, gyda 46,365 o ddedfrydau SSO yn cael eu rhoi (o'i gymharu ag ychydig dros 51,000 yn 2014).⁴²

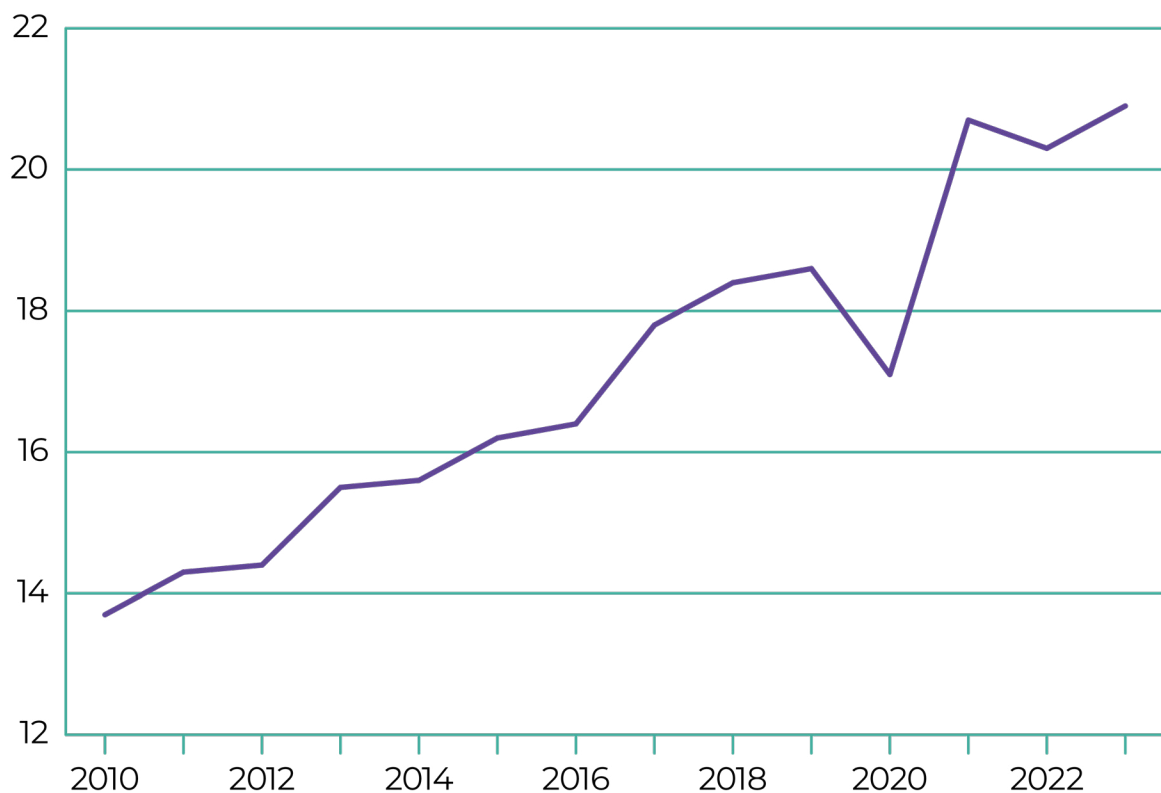
Mae hyd dedfrydau o garchar wedi cynyddu

Ynghyd â'r cynnydd yn eu defnydd, mae hyd dedfrydau o garchar yng Nghymru a Lloegr hefyd wedi cynyddu. Yn 1993, roedd hyd cyfartalog dedfryd o garchar am drosedd dditiadwy'n 16 mis.⁴³ Erbyn Mehefin 2024 roedd hyd cyfartalog dedfryd o garchar wedi cynyddu i 22.5 mis,⁴⁴ gyda lleihad byr yn 2020 mae'n debyg oherwydd effeithiau'r pandemig COVID-19.⁴⁵ Mae nifer y dedfrydau o garchar am gyfnod o fwy na 10 mlynedd, ac eithrio dedfrydau amhenodol a dedfrydau oes, wedi cynyddu o 487 yn y flwyddyn yn diweddu ym Mehefin 2010 i 639 erbyn Mehefin 2024.⁴⁶ Ar yr un pryd, mae dedfrydau byrrach o garchar (12 mis neu lai) wedi lleihau dros yr un cyfnod, i lawr 64%.⁴⁷ Mae hyn yn golygu bod nifer y bobl yn y carchar oedd yn treulio dedfrydau o lai na 12 mis i lawr 51% (i 3,102) yn Rhagfyr 2024 o'i gymharu â 6,962 yn Rhagfyr 2010.⁴⁸ Mae hyd cyfartalog dedfrydau wedi'i effeithio'n rhannol gan y newid i gyfraddau dedfrydau oes, a dyfodd o 3,086 o garcharorion ym Medi 1993 i 7,448 erbyn Mehefin 2024.⁴⁹ Mae isafswm cyfnodau yn y carchar am ddedfrydau oes hefyd yn cynyddu. Er enghraifft, mae'r isafswm hyd cyfartalog yn y carchar am lofruddiaeth wedi codi o 13 mlynedd yn 2000 i 21 mlynedd erbyn 2021.⁵⁰

Mae Ffigwr 2 yn dangos eto'r newidiadau blynyddol i hyd cyfartalog dedfrydau. Mae'r cynnydd mewn dedfrydau hirach o garchar yn dangos y pwysau y mae tueddiadau dedfrydu'n ei roi ar y system garchardai, gan hefyd dangos symudiad tuag at fesurau mwy cosbol.

Ffigwr 2: Newid mewn Hyd Cyfartalog Dedfrydau o Garchar 2010 – 2024.

Hyd dedfryd o garchar ar gyfartaledd (misoedd)

Ffynhonnell: **Offeryn Data Canlyniadau yn ôl Trosedd yn y System Cyfiawnder Troseddol.**
Dylid nodi bod y lleihad yn 2020 yn debygol o fod oherwydd pandemig COVID-19.

Roedd y newid yn y cymysgedd o droseddau ond yn fân ffactor mewn dedfrydau hirach o garchar

Mae dedfrydau hirach o garchar yn ymddangos yn bennaf i fod oherwydd cynnydd yn y gyfradd garcharu a hyd dedfrydau o garchar a roddir am gategorïau trosedd yr un fath yn union, gyda'r newid yn y cymysgedd o droseddau (y cymysgedd achosion) ond yn gwneud cyfraniad bach at hyn.⁵¹

Daeth perthnasedd y **newid yn y cymysgedd o droseddau ond yn fwy amlwg ers 2020**, efallai oherwydd bod troseddau mwy difrifol yn cael blaenoriaeth gan y llysoedd o ganlyniad i ôl-waith wedi hel yn ystod pandemig COVID-19.⁵² Erbyn Medi 2024, roedd tua 70% o garcharorion gyda dedfrydau 'carcharu'n syth' wedi cyflawni troseddau treisgar, rhywiol neu gyffuriau o'i gymharu â 55% ym Mehefin 2010.⁵³ Mae hyn hefyd wedi gyrru'r cynnydd mewn hyd cyfartalog dedfrydau a faint o garcharorion sy'n cael dedfryd o fwy na 4 blynedd oherwydd y troseddau hyn sydd â'r dedfrydau hiraf.⁵⁴

Roedd hyn yn ôl y dadansoddiad o'r newid mewn hyd cyfartalog dedfrydau o garchar rhwng 2010 a 2023 a wnaed ar gyfer yr Adolygiad Dedfrydu, a asesodd effeithiau'r gyfradd garcharu, hyd y dedfrydau

ar gyfer categorïau trosedd yr un fath yn union, a'r cymysgedd o droseddau'n llifo drwy'r system gyfiawnder.⁵⁵

Mae cynnydd yn y defnydd o alw'n ôl i garchar a chadw ar remand wedi cael effaith fawr

Mae galw carcharorion ar drwydded yn ôl i garchar wedi chwarae rhan fawr ym maint y boblogaeth garchardai. Yn 1993 roedd yr amcangyfrif o'r boblogaeth galw'n ôl yn llai na 100.⁵⁶ Erbyn 2020 roedd y boblogaeth galw'n ôl yn 9,000 gan gyrraedd 12,920 erbyn diwedd Rhagfyr 2024.⁵⁷

Yn ôl yr MoJ, mae'r boblogaeth galw'n ôl wedi cynyddu oherwydd bod newidiadau deddfwriaeth wedi cynyddu nifer y troseddwyr sy'n gymwys i gael eu galw'n ôl, er enghraifft drwy gyflwyno goruchwyliaeth orfodol yn y gymuned ar gyfer dedfrydau byrrach, a swyddogion prawf yn fwy tueddol o osgoi risg yn dilyn troseddau pellach difrifol gan rai ar drwydded yn cael sylw yn y cyfryngau.⁵⁸

Disgwylir i'r boblogaeth galw'n ôl⁵⁹ barhau i gynyddu, yn bennaf oherwydd y twf disgwyliedig mewn unigolion yn y carchar gyda dedfrydau amhenodol safonol fydd ar drwydded ar ôl treulio cyfnod dan glo eu dedfryd, a rhai ohonynt

yn anochel yn mynd i gael eu galw'n ôl i garchar.⁶⁰ Mae tua 20% o'r troseddwyd yn y boblogaeth galw'n ôl ar hyn o bryd wedi cael eu galw'n ôl i garchar ar ôl eu rhyddhau ar drwydded yn dilyn dedfryd amhenodol. ⁶¹ Disgwylir i'r cohort hwn o'r boblogaeth galw'n ôl hefyd gynyddu oherwydd awgryma'r rhagolygon y bydd mwy o droseddwyd yn gadael y carchar yn dilyn dedfryd amhenodol. Felly bydd mwy o bobl yn gymwys i gael eu galw'n ôl i garchar.⁶²

Er nad yw'n rhan o gwmpas yr adolygiad hwn, mae'r cynnydd mewn diffynyddion dan glo ar remand hefyd wedi cael effaith fawr ar dwf y boblogaeth garchardai.⁶³ Ers 2020 mae'r boblogaeth remand wedi cynyddu'n sylweddol, yn rhannol oherwydd effaith pandemig COVID-19 ar yr ôl-groniad o waith y llysoedd ac oherwydd bod y cymysgedd o droseddau'n cael blaenoriaeth gan y llysoedd.

Mae nifer y bobl ar remand yn uwch nag y buodd ers o leiaf hanner canrif,⁶⁴ ac ar 31 Rhagfyr 2024 roedd y ffigur hwn yn 17,023 o bobl.⁶⁵ Mae nifer cynyddol a chymhlethdod yr achosion Llys y Goron yn golygu bod y cynnydd yn y boblogaeth remand wedi bod, a bydd yn parhau i fod, yn ffactor sylweddol yn y cynnydd yn y boblogaeth garchardai gyffredinol.⁶⁶

Mae'r boblogaeth garchardai yn mynd yn hŷn, dim ond cyfran fach o'r boblogaeth yn y carchar sy'n ferched, er bod patrymau penodol yn ymddangos sydd angen sylw, ac mae lleiafrifoedd ethnig yn parhau i fod wedi eu gor-gynrychioli yn y carchar.

Nod yr adolygiad hwn yw adnabod anghenion a bregusrwydd rhai carfannau o droseddwy'r er mwyn llwyddo i leihau aildroseddu ac atal dioddefwyr yn y dyfodol. Mae Atodiad 1 yn datgymalu nodweddion y rhai sydd yn y carchar a chohortau troseddau gwerth eu nodi. Yn bennaf, mae'r data sydd ar gael yn dangos bod carcharorion yn mynd yn hŷn: mae proffiliau oed troseddwy'r wedi newid yn sylweddol yn yr ystad garchardai,⁶⁷ ac erbyn 30 Rhagfyr 2024 roedd 6,116 o garcharorion yn 60 oed neu'n hŷn.⁶⁸

Dim ond cyfran fach o'r boblogaeth garchardai sy'n ferched sef 3,418 o unigolion yn Rhagfyr 2024, gyda'r ffigur hwn wedi aros yn gymharol sefydlog rhwng 1993-2023, gan gynrychioli rhwng 4 a 6% o'r boblogaeth garchardai gyffredinol⁶⁹. Mae amrywiadau o ran sut fath o droseddau a gyflawnir gan ferched o'i gymharu â dynion; er enghraifft ym mis Medi 2024, twyll oedd y rhan fwyaf o'r troseddau a gyflawnwyd gan ferched (22% o'r dedfrydau), o'i gymharu â throseddau rhywiol (2% o'r dedfrydau) ⁷⁰ Mae llawer o ferched yn y carchar yn ddioddefwyr yn ogystal â throseddwy'r; mae bron i 60% o'r merched sy'n cael eu

goruchwyllo yn y gymuned neu yn y carchar yn adrodd eu bod wedi dioddef trais yn y cartref⁷¹.

Mae lleiafrifoedd ethnig yn parhau i fod wedi eu gorgynrychioli o'i gymharu â rhai gyda tharddiad ethnig gwyn Prydeinig a hefyd yn fwy tebygol o gael dedfrydau hirach na grwpiau eraill ac yn fwy tebygol o gael dedfrydau o garchar. Ar 30 Mehefin 2024 roedd 31,514 o bobl o leiafrifoedd ethnig (gan gynnwys rhai o leiafrifoedd ethnig Gwyn) yn y carchar, sy'n gyfran llawer uwch nag yn y boblogaeth yn gyffredinol yng Nghymru a Lloegr.⁷² Maen nhw hefyd yn treulio dedfrydau hirach ar gyfartaledd: yn 2022 roedd hyd y ddedfryd gyfartalog o garchar i droseddwy'r gwyn yn 21.2 mis ond yn 30.5 mis i droseddwy'r Asiaidd a 27.9 mis i droseddwy'r Du⁷³ (mwy o fanylion yn Atodiad 1). Mae gor-gynrychiolaeth o leiafrifoedd ethnig yn y System Gyfiawnder Troseddol yn bwnc sydd wedi'i drafod gan amrywiol gyrff gan gynnwys y Cyngor Dedfrydu, y trydydd sector a'r llywodraeth drwy'r Adolygiad Lammy. Er bod manylu ar y cwestiwn hwn y tu allan i gwmpas yr adolygiad hwn, mae ei gymhlethdod yn dangos

yn glir bod angen ymdrechion parhaus ar draws y system i ddeall a rhoi sylw i'r anghydbwysedd hwn. Mae'r adolygiad hwn yn cefnogi'r gwaith parhaus a wneir gan asiantaethau'r system gyfiawnder troseddol, partneriaid yn y trydydd sector a'r Cyngor Dedfrydu i wthio'r agenda bwysig hon.

Er gwaethaf y defnydd cynyddol o garcharu, dengys y data mai dedfrydau o garchar sydd â'r cyfraddau aildroseddu uchaf

Mae'r tebygolrwydd o aildroseddu ar ôl bod yn y carchar yn sylweddol, ac yn uwch nag ar ôl dedfryd di-garchar. Ar y cyfan, mae cyfraddau aildroseddu wedi amrywio rhwng brig o 31.8% ac isafbwynt o 23.1%,⁷⁴ gyda'r data diweddaraf yn dangos cyfradd aildroseddu o 26.5%.⁷⁵

Yn bwysig iawn, yr unigolion sy'n gadael y carchar sydd â'r gyfradd aildroseddu uchaf - 37.2% yn ôl y data diweddaraf, ac mae'r aildroseddu mwyaf yn dilyn dedfrydau byr o garchar (56.9%).⁷⁶ Mae aildroseddu ar ôl dedfrydau byr o garchar (<12 mis) i'w weld yn gyrru cyfraddau aildroseddu cyffredinol ar ôl bod yn y carchar. Er enghraifft, yn ôl y data diweddaraf, dim ond 12.8% sy'n aildroseddu o fewn blwyddyn i gael eu rhyddhau o'r carchar yn dilyn dedfryd o rhwng 4

a 10 mlynedd⁷⁷. Yn ôl dadansoddiad MoJ, mae gorchymyn cymunedol neu ddedfryd ohiriedig (gyda pha bynnag ofynion), yn hytrach na dedfrydau byr o garcharu'n syth (<12m) yn fwy effeithiol i leihau'r risg o aildroseddu.⁷⁸

O ganlyniad, mae'r ystad garchardai'n gweithredu o dan bwysau capasiti aruthrol

Mae'r ystad garchardai wedi bod o dan gryn bwysau ers tro byd bellach, gyda'r ystad ddynion oedolion yn rhedeg ar gapasiti o dros 99% am y rhan fwyaf o'r 18 mis rhwng Chwefror 2023 tan y cyflwynwyd SDS40.⁷⁹ Er disgwylir mwy o lefydd carchardai newydd yn yr ystad oedolion dros y blynyddoedd nesaf, ni ddisgwylir i'r twf yn y cyflenwad gadw i fyny â thwf y galw yn yr ystad dros y tymor canolig i hir.⁸⁰ Hefyd, mae'n annhebygol y bydd targedau cynnal a chadw'n cael eu cwrdd o ystyried maint yr ôl-waith. Mae problem enfawr hefyd o ran hen garchardai sy'n anaddas i'w pwrpas mwyach. Mae'r gwasanaeth prawf dan bwysau tebyg. Ar ddiwedd Medi 2024 roedd 240,497 o unigolion dan oruchwyliaeth y gwasanaeth prawf.⁸¹ Mae hyn i fyny o tua 140,000 yn 1995.⁸²

Themâu'n codi o ddadansoddi'r Alwad am Dystiolaeth

Roedd llawer o'r ymatebion yn nodi bod galw'n ôl yn cyfrannu at gynyddu'r boblogaeth garchardai. Roedd yr ymatebion yn cyfeirio at nifer o ffactorau sy'n cyfrannu at y cynnydd mewn galw'n ôl, er enghraifft cyflwyno / ymestyn cyfnodau goruchwyllo ôl-ddedfryd, troseddau ddim yn cydymffurfio ag amodau eu trwydded, mwy o bwysau ymhlith staff prawf a system barôl sy'n osgoi risg.

Dywedodd llawer o'r ymatebwyr fod lleihad wedi bod mewn dedfrydau cymunedol a diffyg hyder mewn opsiynau dedfrydu di-garchar. Yn ôl ymateb Arolygiaeth Prawf EF, y brif ffactor sy'n cyfrannu at y cynnydd yn y boblogaeth garchardai yw'r lleihad sylweddol mewn dedfrydau cymunedol a roddir gan y llysoedd, sydd wedi mwy na haneru o 150,000 yn 2012 i 71,000 yn 2023. Mae sawl corff trydydd sector wedi awgrymu bod hyn yn rhannol oherwydd bod y berthynas rhwng y llysoedd a'r gwasanaeth prawf wedi cael ei niweidio gan ddiwygiadau prawf, diffyg buddsoddiad a tharfu ar fusnes oherwydd llysoedd yn cau. Barn rhai ymatebwyr eraill oedd y gallai'r lleihad hefyd fod am resymau gwleidyddol (soniodd un nad oedd maniffesto Llafur yn sôn am ddedfrydau cymunedol o gwbl) ac nad yw'r gwasanaeth prawf yn gallu cynnig dewisiadau cadarn a dibynadwy yn lle carcharu.

Soniodd llawer o'r ymatebwyr fod cymysgedd y troseddau wedi newid a bod y system gyfiawnder troseddol wedi methu â chadw i fyny â natur troseddu a newidiadau ehangach mewn cymdeithas. Roedd un heddlu wedi nodi bod cynnydd wedi bod mewn cymhlethdod ac yn nifrifoldeb y troseddau. Awgrymwyd mai technoleg oedd yn gyfrifol am hyn. Roeddent hefyd yn nodi bod newidiadau wedi bod mewn troseddu o fod yn droseddu personol ac eiddo, gyda dioddefwr clir, i fod yn droseddu ar-lein yn aml. Disgrifiodd un Comisiynydd Heddlu a Throseddu fod y system gyfiawnder troseddol "yn llanast, wedi dyddio ac yn methu ag addasu i droseddu modern, newidiadau mewn cymdeithas a'r galw gan y cyhoedd".

Roedd llawer o ymatebion yn cydnabod bod salwch meddwl yn ffactor fawr mewn troseddu. Er enghraifft, yn ôl ymatebwyr, roedd llawer o'r euogfarnau am 'droseddau treisgar' lefel is i ferched wedi eu cysylltu â salwch meddwl a phroblemau cyffuriau heb eu trin.

Roedd rhai carcharorion o'r farn y dylai oed gael ei ystyried wrth ddedfrydu. Dywedodd un carcharor na "ddylai neb farw yn y carchar" ac awgrymodd un arall y dylid symud carcharorion hŷn i gartref gofal pan yn 75-80 oed yn hytrach na'u rhyddhau ar drwydded.

Roedd llawer o'r ymatebion yn nodi bod merched wedi eu gor-gynrychioli yn y CJS ond bod merched yn y carchar hefyd yn ddioddefwyr yn aml sydd angen cymorth arnynt. Roedd y Cynghrair Cyfiawnder Merched Cenedlaethol wedi nodi bod llawer o ferched sy'n dod i gysylltiad â'r CJS wedi dioddef troseddau mwy difrifol na'r rhai yr oeddent yn cael eu cyhuddo ohonynt eu hunain. Yn aml iawn mae gan y merched hyn brofiad dwfn o drawma a nifer o anghenion heb eu cwrdd gan wynebu heriau digyswllt fel digartrefedd, salwch meddwl, camddefnydd o alcohol / cyffuriau a cham-drin domestig. Yn ôl Level Up, pan fo'n fater o ferched yn y CJS, nid oes gwahaniaeth clir rhwng dioddefwyr a throseddwy: mae un o bob tair o ferched yn y carchar wedi cael eu magu mewn gofal ac mae'r rhan fwyaf ohonynt wedi dioddef cam-drin domestig a llawer yn cael eu lled-orfodi i droseddu gan bartneriaid camdriniol. Eglurodd un ymatebwr fod cam-drin domestig yn gwneud i lawer o ferched droseddu – drwy orfod cynnal partner a / neu blant yn y sefyllfaoedd enbydus hyn; maen nhw'n mynd yn gaeth i sylweddau er mwyn gallu goddef eu sefyllfa, sy'n arwain at droseddu er mwyn bwydo'r arfer hwnnw; maen nhw'n mynd yn ddigartref o ganlyniad i gam-drin domestig ac yn troseddu er mwyn cynnal eu hunain.

Mae'r rhan yma wedi disgrifio nad yw'r system garchardai yng Nghymru a Lloegr yn gallu parhau i weithredu o dan straen y pwysau trwm ar gapasiti. Mae gan Gymru a Lloegr un o'r cyfraddau carcharu uchaf yng ngorllewin Ewrop a thu hwnt. Er ein bod yn dibynnu'n gynyddol ar garcharu, mae'r data'n dangos nad yw hyn wedi arwain at leihad sylweddol mewn aildroseddu.

Hefyd, mae tueddiadau pryderus o hyd ymhlith elfennau demograffig allweddol o'r boblogaeth droseddwy, gan gynnwys gor-gynrychiolaeth lleiafrifoedd ethnig a chyfran gynyddol o garcharorion hŷn.

2. Pam a sut ydym yn y sefyllfa hon?

Crynodeb o'r rhan yma:

- Mae'r naratif gwleidyddol o fod yn "galed ar droseddu" wedi canolbwyntio ar garcharu am hirach a phleidiau gwleidyddol yn blaenoriaethu cosbi'n hytrach nag ystyried atebion eraill. Mae diffyg unrhyw ddull strategol ar sail tystiolaeth o weithredu wedi creu system gymhleth sy'n diystyru canlyniadau polisi ehangach.
- Mae newidiadau deddfwriaeth – fel y cynnydd mewn dedfrydau isafswm, cyflwyno fframwaith statudol ar gyfer dedfrydau llofruddiaeth "Atodlen 21", neu'r ddedfryd amhenodol (bellach wedi'i dileu) o Garcharu er mwyn Diogelu'r Cyhoedd (IPP) – heb os wedi arwain at dreulio mwy o amser yn y carchar a chreu fframwaith dedfrydu cymhleth gan greu argraff o ddryswch ynglŷn â dedfrydu a chosbi i ddioddefwyr a throseddwyd fel ei gilydd.
- Mae naratif y cyfryngau, sy'n aml yn canolbwyntio ar achosion proffil uchel neu allan o'r cyffredin, wedi gwreiddio camddealltwriaeth am y system. Er bod y dystiolaeth yn dangos mai ychydig iawn o ddealltwriaeth o ddedfrydu sydd gan y cyhoedd, ac er bod y gyfradd droseddu'n gostwng, mae agweddau'r cyhoedd at droseddu wedi symud at flaenoriaethu cosbi.
- Wrth ymateb i'r newidiadau deddfwriaeth, mae'r Cyngor Dedfrydu wedi ymgorffori mwy o ddedfrydau hirach, cosbau mwy llym a ffactorau gwaethybol newydd yn y canllawiau y mae'n rhaid i'r farnwriaeth eu dilyn oni bai y byddai gwneud hynny'n groes i fuddiannau cyfiawnder, gan gyfrannu at chwyddo dedfrydau. Mae newid wedi bod yn y cydbwysedd rhwng yr amrywiol feini prawf mewn arferion dedfrydu, gyda mwy o ffocws ar y niwed a achosir (ac i ffwrdd o euogrwydd), gan chwyddo dedfrydau'n gyffredinol.
- Gwaethygir hyn gan y tanfuddsoddi yn y gwasanaeth prawf ac opsiynau eraill a allai gynnig ailsefydlu.

Mae gwleidyddiaeth “caled ar droseddu” gyda ffocws ar garcharu’n rhannol gyfrifol am gyfraddau carcharu

Dros y 25 mlynedd diwethaf, mae’r **tirlun gwleidyddol wedi’i nodweddu’n gynyddol gan naratif “caled ar droseddu” a ffocws ar ddedfrydau hirach o garchar.**

Ar yr un pryd mae gwleidyddion wedi cyflwyno newidiadau polisi a deddfwriaeth sydd wedi chwyddo dedfrydu.

Mae nifer o academyddion wedi nodweddu’r cyfnod hwn fel amser o ‘boblogrwydd cosbi’ gyda’r prif bleidiau’n cystadlu i fod yn “galed ar droseddu”.⁸³ Credir mai Deddf Cyfiawnder Troseddol 1991 oedd pryd y dechreuodd yr “ysfa i gosbi” yn dilyn beirniadaeth gan y cyfryngau bod y Ddeddf yn rhy “feddal” ar droseddu er y cynnydd mewn troseddu ac achosion proffil uchel.⁸⁴ Eu dadl oedd bod y blaid mewn llywodraeth, o hynny ymlaen, yn cael ei herio’n gyson gan yr wrthblaid ar droseddu. Rhwng 1992 a 2010, cyflwynwyd mesurau gwleidyddol allweddol o dan yr agenda “caled ar droseddu” (e.e. Atodlen 21 i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003).⁸⁵

Mae’r dymuniad i atal troseddau difrifol pellach gan droseddwyr risg uchel yn aml wedi gyrru naratif sy’n pwysleisio cosbi a charcharu.⁸⁶ Un enghraifft o hyn oedd cyflwyno’r ddedfryd amhenodol (IPP) yn 2005 – o’r blaen, unwaith y treuliwyd cyfnod cosbi’r ddedfryd dan glo, byddai’n rhaid i’r Bwrdd Parôl gymeradwyo rhyddhau’r carcharor ar sail risg dan reolaeth. Mae trafferthion y dull hwn o weithredu wedi eu cofnodi droeon a chafodd dedfrydau IPP eu dileu yn 2012 ond mae pryderon am risg unigolion, a gafwyd yn euog o droseddau difrifol, o droseddu yn y dyfodol yn parhau ac mae’r ffocws ar Ddedfrydau Estynedig⁸⁷ yn enghraifft o hyn (manylion yn Atodiad 2).

Nid yw’r naratif hwn yn bodoli ar ei ben ei hun. Yn hytrach, mae pleidiau gwleidyddol wedi dylanwadu’n sylweddol ar farn y cyhoedd, ac fel arall.⁸⁸ Mae pryder dealladwy ymhlith gwleidyddion ynghylch ymateb i ddigwyddiadau mewn cymdeithas a chyflwyno’r diwygiadau angenrheidiol. Er enghraifft, cafwyd newidiadau dedfrydu diamau’n dilyn ymgyrchoedd cyhoeddus wedi eu harwain gan ddioddefwyr troseddu sy’n cysegru eu hamser i eiriolaeth⁸⁹, ac mae’r Deddfau Cyfiawnder Troseddol hefyd drwy gynyddu dedfrydau hirach a chyflwyno dedfrydau lleiaf gorfodol wedi deillio o ymgyrchoedd cyhoeddus ac yn y cyfryngau.⁹⁰

Roedd y rhain yn dangos bod angen newid. **Fodd bynnag, mae diffyg dull cwmpasog ar sail tystiolaeth o ddiwygio'r drefn ddedfrydu sy'n ystyried effeithiau traws-system – yn enwedig ar ddioddefwyr – wedi creu system gymhleth a gor-fanwl lle y mae polisi wedi ymateb i naratif cyhoeddus ar droseddu ond gan ddiystyru'r canlyniadau llawn yn aml.**

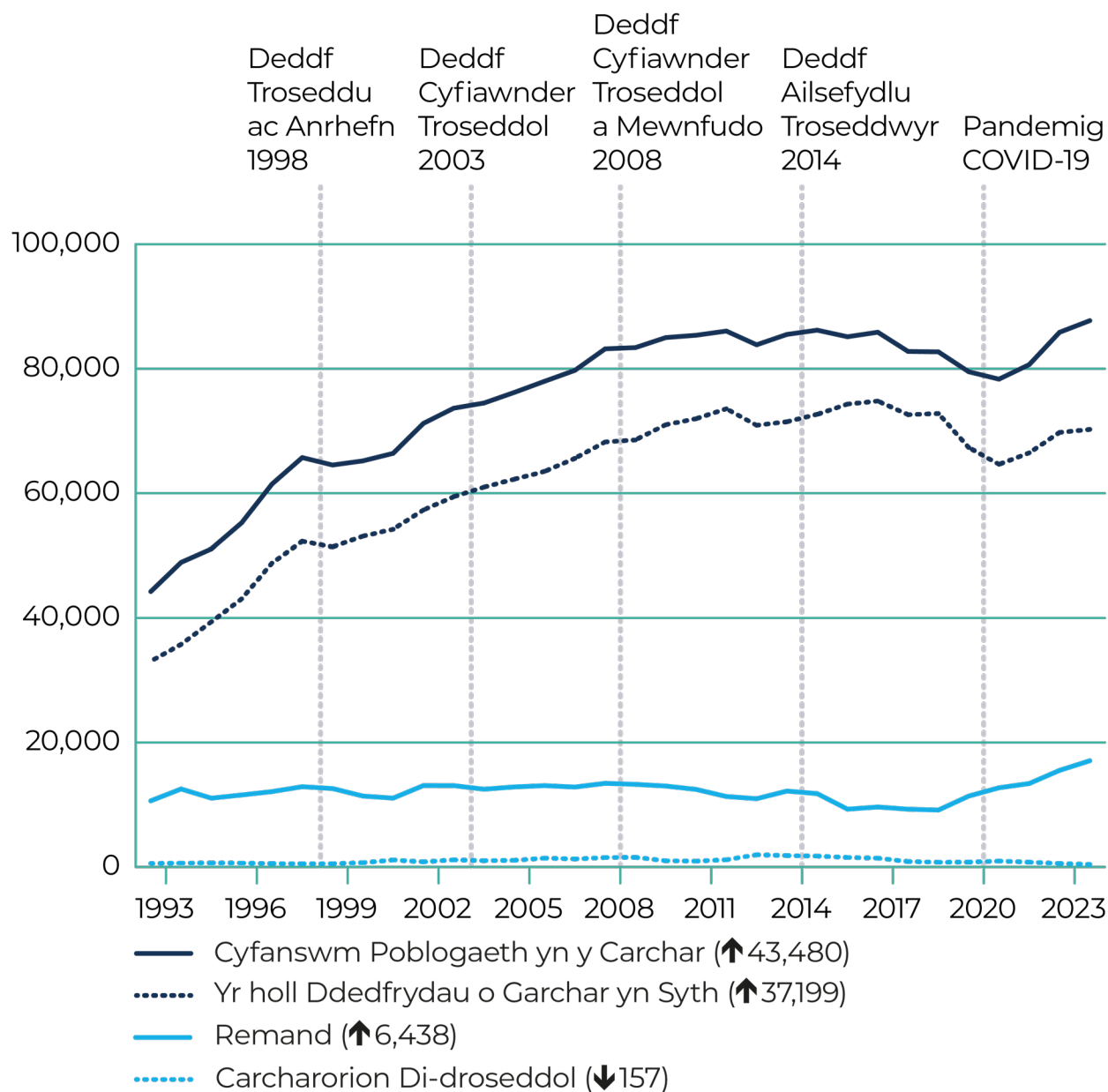
Mae chwyddo dedfrydu'n cael ei yrru gan newidiadau deddfwriaethol a newidiadau polisi

Mae dewisiadau polisi a deddfwriaethol Llywodraeth a Senedd y DU wedi effeithio'n uniongyrchol ar y boblogaeth garchardai dros y 25 mlynedd diwethaf.

Mae cysylltiadau amlwg rhwng newidiadau polisi neu deddfwriaeth blaenorol a'r chwyddo mewn dedfrydau, sef y cynnydd chwim mewn dedfrydau llym am drosedd benodol. Mae cyrff fel yr Howard League a'r Comisiwn Annibynnol i Brofiad Dioddefwyr a Charcharorion Tymor Hir⁹¹ wedi cyhoeddi dadansoddiad manwl yn trafod y cysylltiadau hyn. Er enghraifft, cyhoeddodd yr Howard League adroddiad ym mis Medi 2024⁹² wedi'i lofnodi gan y pedwar Arglwydd Brif Ustus Cymru a Lloegr sy'n fyw o hyd, a Syr Brian Leveson, yn nodi bod newidiadau deddfwriaeth wedi bod yn "ffactorau clir" mewn sbarduno chwyddiant dedfrydu, a bod y "twf parhaus mewn hyd dedfrydau am droseddau mwy difrifol" yn un o'r prif resymau dros y cynnydd mewn carcharorion.⁹³

Ffigwr 3: Y Boblogaeth Garchardai yn ôl Math o Garcharu rhwng 1993 a 2024.

Poblogaeth Garchardai yn ôl math o Garcharu

Ffynhonnell: Ystadegau Rheoli Troseddwy y Weinyddiaeth Cyfiawnder

Mae'r asesiad a wnaed yng nghydestun yr adolygiad byr hwn yn gyson â dadansoddiad y cyrff hyn. **Mae newidiadau deddfwriaethol sylweddol yn cynnwys cyflwyno nifer o ddedfrydau isafswm gorfodol a rhai uchafswm newydd, y fframwaith statudol ar gyfer dedfrydau llofruddiaeth yn Atodlen 21, Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003, cyflwyno'r ddedfryd IPP, a newidiadau i gyfnodau ar drwydded fel Gorchymyn Rhyddhau Carcharorion 2020** a gafodd yr effaith o addasu pwyntiau rhyddhau awtomatig fel na fyddai rhai carcharorion yn cael eu rhyddhau ar drwydded nes eu bod wedi treulio dwy ran o dair o'u dedfryd yn y carchar yn lle hanner. Trafodir manylion y newidiadau deddfwriaeth allweddol hyn yn Atodlen 2.

Gwnaed llawer o'r newidiadau hyn wrth ymateb yn ddioed i ddigwyddiadau trasig. Er enghraifft, arweiniodd ymosodiad terfysgol Streatham at ddeddfwriaeth ddioed i newid y darpariaethau rhyddhau ar gyfer troseddau terfysgaeth. Er bod achosion go iawn yn dylanwadu'n briodol ar newid, mae ymatebion unigol yn effeithio ar undod y fframwaith dedfrydu.

Mae'r newidiadau niferus a'r ardrawiadau yn y ddeddfwriaeth wedi arwain at fframwaith cymhleth sy'n cyfrannu at argraff o ddryswch ynghylch dedfrydu a chosbi ac mae wedi arwain at droseddwr yn treulio cyfnodau hirach yn y carchar ac ar drwydded. Gall deall dedfrydu fod yn broblem i lawer sy'n cael eu heffeithio gan droseddu oherwydd nid yw'r broses ddedfrydu a'r derminoleg a ddefnyddir yn ddealladwy i bobl. Yn yr Arolwg Profiad Dioddefwyr diweddaraf ar gyfer Cymru a Lloegr, gofynnwyd i 500 o ddioddefwyr gytuno neu anghytuno â'r datganiad "pan gafwyd y troseddwr yn euog, cafodd y ddedfryd ei hegluro'n glir i mi." Roedd llai na hanner (42%) yn cytuno, 27% ddim yn cytuno na'n anghytuno, a 30% yn anghytuno.⁹⁴ Mae'r Cyngor Dedfrydu wedi nodi y gallai'r diffyg dealltwriaeth hwn fod yn un ffactor sy'n dylanwadu ar hyder dioddefwyr mewn dedfrydu effeithiol.⁹⁵ Felly hefyd, barnodd yr Academi Dedfrydu mai ychydig iawn o ymchwil a wneir i ddealltwriaeth diffynyddion o gyfraith ddedfrydu yng Nghymru a Lloegr, gydag astudiaethau pellach yn awgrymu bod bylchau mewn dealltwriaeth yn cael eu gwaethygu gan ffactorau fel iaith a threfn ffurfiol gwrandawriad llys.⁹⁶

Mae ymdrechion wedi eu gwneud i symleiddio'r fframwaith gan gydnabod ei gymhlethdod – yn benodol Deddf Dedfrydu 2020 a gyfunodd y gweithdrefnau dedfrydu ar y pryd mewn un Ddeddf. Pwrpas y Ddeddf oedd cyfuno'n unig ac ni wnaed unrhyw newidiadau sylweddol i'r gyfraith. Fodd bynnag, dadl rhai yw bod y Ddeddf wedi syrthio'n brin o gynnig ateb

oherwydd bod rhai darpariaethau dedfrydu'n dal i fod y tu allan i'r Ddeddf, ac na aeth yn ddigon pell i symleiddio dedfrydu. Mae hyn yn cynnwys dulliau rhyddhau, darpariaethau atafaelu a mesurau yn Neddf Lleihau Troseddu Treisgar 2006 (fel rhai'n ymwneud â thrais ac anrhefn cysylltiedig ag alcohol) na chawsant eu cynnwys yn y Ddeddf.

Mae'r cyfryngau'n dylanwadu ar farn y cyhoedd, dealltwriaeth o ddedfrydu, a phenderfyniadau unigol

Mae barn gyhoeddus yn aml wedi'i sgiwio gan y wasg gyda'i ffocws ar achosion "allan o'r cyffredin".

Mae adroddiad 2022-23 Pwyllgor Cyfiawnder Tŷ'r Cyffredin, "Public Opinion and Understanding of Sentencing", yn disgrifio mai'r cyfryngau yw'r brif ffynhonnell wybodaeth am ddedfrydu i'r cyhoedd, ond bod straeon y cyfryngau'n tueddu i ganolbwyntio ar achosion difrifol a phroffil uchel, neu straeon "allan o'r cyffredin", ac yn aml yn cynnwys penawdau pwerus a therminoleg gref, gan ddenu sylw sylweddol.

Mae'r Pwyllgor Cyfiawnder wedi cydnabod y trafferthion o adrodd am fframwaith dedfrydu cymhleth mewn ffordd gynhwysfawr a hygyrch ond eto wedi cydnabod bod adroddiadau yn y cyfryngau wedi cyfrannu at wreiddio sawl camddealltwriaeth.

Astudiaeth Achos: Sbaen⁹⁷

Nid yw'r duedd hon a'r effaith yn y cyfryngau i'w gweld ym mhob cyddestun. Fel rhan o'r adolygiad byr hwn, aeth y Cadeirydd David Gauke i Sbaen i ddysgu mwy am ymateb y wlad i'r pwysau cynyddol ar gapasiti eu carchardai. Adroddwyd bod mesurau'n cael eu gweithredu ar sail y dystiolaeth oedd ar gael:

Defnyddio'r Ystad Agored. Mae Canolfannau Integreiddio Cymdeithasol yn garchardai i rai sy'n treulio dedfrydau dan glo mewn carchar agored ac ar gyfer dedfrydau arestio ar benwythnos, a hefyd i fonitro cydymffurfio â dedfrydau di-garchar. Mae'r canolfannau'n gam ymlaen at ryddhau llawn.

Defnyddio dedfrydau gohiriedig fel yr opsiwn mwyaf cyffredin yn lle carcharu. Rhoddir y ddedfryd yma'n awtomatig yn aml, i droseddwyd heb euogfarnau blaenorol.

Llai o ddedfrydau o garchar o ddwy flynedd neu fwy, o ganlyniad i ddiwygiad cyfreithiol a ddaeth â dedfrydau am fân-droseddau masnachu cyffuriau o fewn y cwrmpas gohiriedig, a ddaeth i rym yn 2010.

Rhaglenni troi draw ar gyfer rhai troseddau a defnyddio cyfiawnder adferol.

Monitro electronig (EM) fel bod unigolion yn gallu treulio eu dedfryd gyfan yn y gymuned, ac sydd hefyd ar gael i unigolion ar ôl eu rhyddhau i'w helpu i ailintegreiddio mewn cymdeithas. Gall gwasanaeth carchardai Sbaen raglennu'r EM i greu parthau cau allan, er enghraifft cyfeiriadau cartref dioddefwyr. Mae 3,500 o garcharorion yn cael eu monitro'n electronig bob dydd, gyda chydymffurfio uchel.

Mae newid yn gyffredinol wedi bod yn agwedd y cyhoedd at atebion cosbi ar gyfer troseddu. Yn 2016, casglodd ymchwil gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) er bod lefelau troseddu yng Nghymru a Lloegr wedi bod yn gostwng ers ei anterth yn 1995, mai argraff y rhan fwyaf o bobl oedd bod troseddu ar draws y wlad wedi cynyddu.⁹⁸ Mae agwedd y cyhoedd at droseddu

wedi newid yn sylweddol tuag at ffocws ar gosbi, yn enwedig am droseddau rhywiol a threisgar.⁹⁹ Ochr yn ochr â chosbi, casglodd arolwg barn cyhoeddus gan y Pwyllgor Dethol ar Gyfiawnder fod 64% o ymatebwyr yn barnu mai diogelu'r cyhoedd rhag niwed oedd un o dri nod pwysicaf dedfrydu a 26% yn barnu mai dyma'r ffactor bwysicaf oll.¹⁰⁰

Fodd bynnag, mae astudiaethau'n dangos bod barn a gwybodaeth y cyhoedd am ddedfrydu'n brin ar y cyfan. Er enghraifft roedd arolwg gan y Pwyllgor Cyfiawnder yn barnu nad oedd gan y cyhoedd ddealltwriaeth dda o'r sefydliadau sy'n gyfrifol am ddedfrydu.¹⁰¹ Er gwyddai'r rhan fwyaf o'r rhai a ymatebodd mai'r llysoedd sy'n gyfrifol am ddedfrydu unigolyn euog, dim ond 22% a wyddai mai Senedd Lloegr sy'n gyfrifol am benderfynu uchafswm y dedfrydau am droseddau mewn cyfraith.¹⁰² Er y cynnydd yn y ddedfryd gyfartalog o garchar, roedd 56% o'r bobl a holwyd yn credu bod dedfrydau'n llai nag oedden nhw 25 mlynedd yn ôl.¹⁰³ Mae'r Cyngor Dedfrydu'n nodi y bydd argraffiadau a hyder y cyhoedd mewn dedfrydu'n parhau i fod yn isel nes bydd y bwlch gwybodaeth wedi'i bontio.¹⁰⁴ Mae'r Comisiwn Annibynnol i Brofiadau Dioddefwyr a Charcharorion Tymor hir yn nodi yn eu hadroddiad "Making sense of sentencing" bod hyd dedfrydau a'r amser y mae carcharorion yn ei dreulio dan glo am y troseddau mwyaf difrifol wedi hwyhau, heb i'r cyhoedd wybod na deall bod hynny wedi digwydd."¹⁰⁵

Gallai sylw yn y wasg a barn y cyhoedd fod wedi'i gysylltu'n ehangach i benderfyniadau yn y system. Mewn astudiaeth o farn y cyhoedd a phenderfyniadau bwrdd parôl mewn gwahanol wledydd, gan gynnwys Cymru a Lloegr, roedd y cyfranogwyr a holwyd wedi nodi mai'r achosion proffil uchel sy'n denu sylw'r cyfryngau a bod y cyhoedd yn aml yn barod iawn i briodoli methiannau parôl i'r Bwrdd.¹⁰⁶ Mae academyddion wedi nodi bod tueddiad i osgoi risg wrth ystyried rhyddhau mewn rhai achosion wrth wneud penderfyniadau parôl a bod ffactorau allanol fel pwysau poblogaidd, gwleidyddol a gan y cyfryngau yn erbyn rhyddhau yn dylanwadu.¹⁰⁷ Mae tystiolaeth anecdotaidd a rannwyd yng nghydestun yr Adolygiad hwn hefyd wedi tynnu sylw bod cyhoeddi rhestr o enwau'r barnwyr mwyaf 'trugarog' yn y wasg yn y gorffennol yn rhywbeth y mae barnwyr yn ceisio ei osgoi, a bod hyn yn gallu effeithio ar eu penderfyniadau.

Ffocws ymchwil: Atal Troseddu a Barn y Cyhoedd

Yn 2022 fe gyflawnodd y Pwyllgor Cyfiawnder ymchwil i farn a dealltwriaeth y cyhoedd o ddedfrydu. Casglodd yr ymchwil mai diogelu'r cyhoedd rhag niwed pellach oedd nod blaenoriaeth uchaf dedfrydu, gyda 64% o'r rhai wnaeth ymateb i'r arolwg yn rhoi diogelu'r cyhoedd fel un o'u tri nod pwysicaf ar gyfer dedfrydu.¹⁰⁸

Mae arolygon barn yng Nghymru a Lloegr wedi casglu'n gyson nad yw'r cyhoedd yn credu bod dedfrydau'n ddigon hir na'n ddigon llym.¹⁰⁹ Yn wir, er y cynnydd yn y ddedfryd gyfartalog o garchar dros amser, roedd 56% o'r bobl a holwyd yn credu bod dedfrydau'n llai nag oedden nhw 25 mlynedd yn ôl.¹¹⁰ Mae'r agwedd yma'n ymddangos i fod wedi parhau, er yr astudiaethau ymchwil lu a ddangosodd, pan gyflwynir senarios achos penodol i aelodau o'r cyhoedd a gofynnir iddynt wneud eu penderfyniadau dedfrydu eu hunain, bod llawer yn cosbi'n llai llym na'r dedfrydau a roddwyd.¹¹¹

Yn ôl astudiaethau, mae bod yn debygol o gael eu dal yn fwy pwerus i atal troseddu na chanlyniadau cael eu cosbi am eu trosedd. Yn wir, awgryma'r dystiolaeth y gallai cynyddu dedfryd er mwyn ceisio atal pobl rhag troseddu fod yn aneffeithiol.¹¹² Mae'n ymddangos bod argraff pobl o fod yn debygol o gael eu cosbi'n ffactor lawer pwysicach i'w hatal rhag troseddu. I rai troseddwy, mae dedfrydau mwy llym yn ymddangos i fod yn eu gwneud yn fwy tebygol o aildroseddu.¹¹³ Er enghraifft, casglodd astudiaeth ansoddol fach o droseddwy mynych gyda dedfrydau o lai na 12 mis fod y cyfranogwyr ar y cyfan yn gweld eu mynd a dod allan o garchar fel rhywbeth oedd yn groes i'r cysyniad o atal neu ailsefydlu, a'i fod yn hytrach yn cyfrannu at feddwl amdanynt eu hunain fel troseddwy ac nad oeddent yn cael eu paratoi'n ddigonol i ddelio â dylanwad troseddu yn eu bywyd y tu allan i'r carchar.¹¹⁴ Mae'r Cyngor Dedfrydu'n cydnabod bod troseddwy yn gweld llawer o agweddau ar gyfiawnder troseddol fel rhai sy'n cosbi, hyd yn oed heb ddedfrydau gyda bwriadau atal.¹¹⁵

Mae newidiadau i ganllawiau'r Cyngor Dedfrydu wedi adlewyrchu newidiadau deddfwriaethol

Prif rôl y Cyngor Dedfrydu yw cyflwyno canllawiau ar ddedfrydu y mae'n rhaid i'r llysoedd eu dilyn oni bai na fyddai gwneud hynny er budd i gyfiawnder. O ganlyniad i'r newidiadau deddfwriaethol, mae'r Cyngor Dedfrydu wedi diwygio eu canllawiau'n gyson i adlewyrchu dedfrydau uchafswm statudol uwch, a ffactorau gwaethyngol a chosbau mwy difrifol, gan arwain at chwyddo dedfrydau.

Yn dilyn Deddf Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd (PCSC) 2022, mae'r Cyngor Dedfrydu wedi addasu chwech o'i ganllawiau i adlewyrchu'r dedfrydau uchafswm newydd. Mae'r troseddau hyn yn cynnwys achosi marwolaeth drwy yrru'n beryglus ac achosi marwolaeth drwy yrru'n ddiofal dan ddylanwad alcohol neu gyffuriau, gyda'r Ddeddf yn cynyddu'r dedfrydau uchafswm o 14 mlynedd i oes.

Roedd yr asesiad adnoddau terfynol a gyhoeddwyd gan y Cyngor Dedfrydu'n ystyried bod angen hyd at 470 o lefydd carchardai i adlewyrchu'r dedfrydau uchafswm uwch.

Yn ôl eu hymchwil eu hunain, roedd y newidiadau i ganllawiau'r Cyngor Dedfrydu yn golygu bod angen 900 o lefydd carchardai ychwanegol. Yn 2021, cyhoeddodd y Cyngor Dedfrydu ei ddadansoddiad o faint o lefydd carchardai y gallai fod eu hangen wrth gyflwyno eu canllawiau ar draws naw o wahanol droseddau. Ar gyfer troseddau a ddedfrydwyd i'r naw trosedd yma yn 2018, roedd tua 900 o lefydd carchardai ychwanegol yn gysylltiedig â chanllawiau'r Cyngor. Roedd hyn yn cyfrif am tua 500 o lefydd ychwanegol i gwrdd â chanllawiau newydd ar gyfer Lladrata a 300 o lefydd newydd am achosi Niwed Corfforol Difrifol yn fwriadol.¹¹⁶

Mae'r farnwriaeth hefyd wedi cyfrannu at chwyddo dedfrydau

Rhaid i farnwyr ac ynadon sy'n rhoi dedfrydau ddilyn canllawiau'r Cyngor Dedfrydu a chanllawiau statudol – hynny yw, mae'r dewisiadau deddfwriaethol uchod wedi cyflwyno cyfyngiadau ar ddisgresiwn barnwyr drwy wneud i ffwrdd â gallu penderfynu pa ddedfryd a fyddai'n briodol yn ôl nodweddion neilltuol yr achos, gan arwain at ganlyniadau mwy difrifol nag efallai oedd yn haeddiannol – yn holl amgylchiadau'r achos unigol.

Mae pryderon bod pŵer y Llys Apêl i adolygu dedfrydau'n dylanwadu ar ymddygiad y farnwriaeth o'r dechrau. Mae gan farnwyr ac ynadon ddyletswydd statudol i ddilyn y canllawiau dedfrydu perthnasol oni bai fod y llys yn fodlon y byddai hynny'n groes i fuddiannau cyfiawnder. Mae'r Cynllun Rhy Drugarog yn gadael i unrhyw un ofyn i Swyddfa'r Twrnai Cyffredinol adolygu rhai o ddedfrydau Llys y Goron os ydyn nhw'n meddwl eu bod yn rhy drugarog. Os credir y Swyddogion Cyfraith bod y ddedfryd yn rhy drugarog, gallant ei chyfeirio at y Llys Apêl.¹¹⁷ Yn ôl data ar ddedfrydau a gyfeiriwyd o dan y cynllun, mae'r ddedfryd fel arfer yn cael ei chynyddu o ganlyniad. Rhwng 2011 a 2022, ar gyfer pob achos lle y cyfeiriwyd y ddedfryd at y Llys Apêl, arweiniodd 85% ohonynt at gynyddu'r ddedfryd (arhosodd 15% yr un fath).¹¹⁸ Yn gysylltiedig â hyn, mae tystiolaeth anecdotaidd ar gyfer yr adolygiad yn awgrymu os yw dedfryd o fewn ystod sy'n gyson â'r canllawiau, bod apêl neu gyfeirio at y Twrnai Cyffredinol yn annhebygol. Yn aml iawn mae barnwyr felly'n wyliadwrs o wro o'r canllawiau hyd yn oed os gallai fod seiliau dros leihau'r ddedfryd ar sail nodweddion neilltuol achos, gyda photensial i gynyddu dedfrydau'n gyffredinol. Mae pryderon bod pŵer y Llys Apêl i gynyddu dedfrydau'n dylanwadu ar ymddygiad y farnwriaeth o'r dechrau.

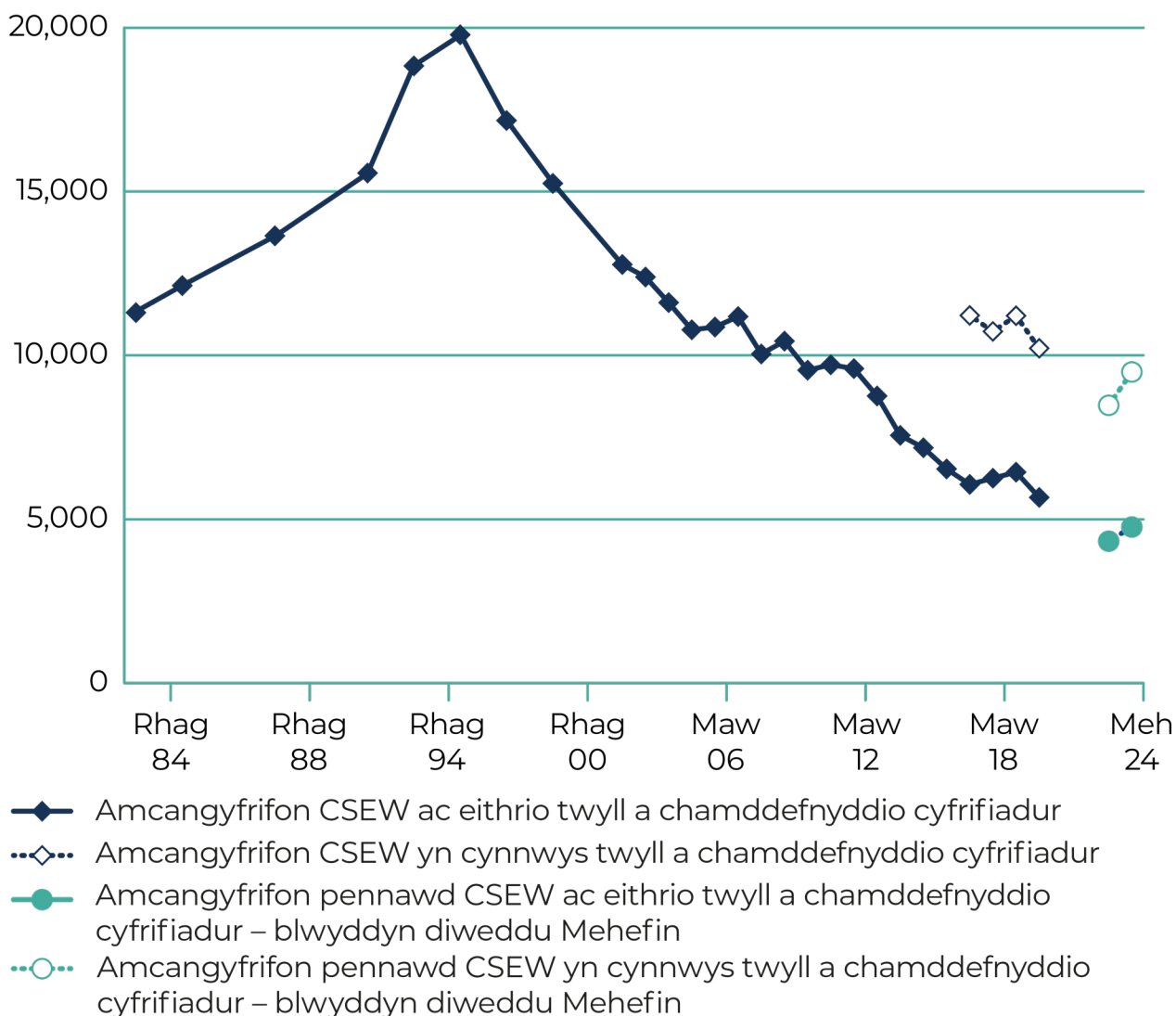
Hefyd, mae tystiolaeth a gyflwynwyd yng nghyd-destun yr adolygiad hwn yn awgrymu bod y degawdau diwethaf wedi gweld y cydbwysedd yn newid tuag at ystyried niwed a achoswyd (ac i ffwrdd o euogrwydd) wrth ddedfrydu, gan chwyddo dedfrydu'n gyffredinol. Mae'r canllawiau dedfrydu wedi eu dylunio i gael eu dilyn drwy ddull fesul cam:¹¹⁹ Yn gyntaf, mae euogrwydd y troseddwr a'r niwed a achoswyd gan y drosedd yn penderfynu'r man cychwyn. Yn y degawdau diwethaf, gellid dadlau bod mwy o ffocws yn cael ei roi ar niwed nag ar euogrwydd. Er enghraifft, mae Deddf Troseddau yn Erbyn y Person 1861 yn gwahaniaethu rhwng achosi niwed corfforol difrifol bwriadol (adran 18), gydag uchafswm dedfryd o garchar am oes, ac achosi niwed corfforol difrifol lle'r oedd bwriad ond i achosi peth niwed (neu drwy fod yn ddihid yn gwneud hynny) (adran 20), gydag uchafswm dedfryd o bum mlynedd o garchar. Yn fwy diweddar, fodd bynnag, mae mwy o ffocws wedi bod ar niwed sydd i'w weld yn y cynnydd mewn cosbi am droseddau gyrru¹²⁰ ac yn ymdriniaeth y Llys Apêl wrth ddedfrydu achosion o 'ddynladdiad un dwrn'.¹²¹

Mae'r system wedi mynd i gosbi mwy, er gwaethaf bod cyfraddau troseddu'n gostwng ers 2017

Nid yw'r ffocws ar “wleidyddiaeth gosbol” wedi'i yrru gan fwy o droseddu. Ymhlith eraill, mae dadansoddiad Canolfan Droseddu a Chyfiawnder yr ONS a ryddhawyd yn Hydref 2024 yn dangos bod troseddau sy'n effeithio ar unigolion a chartrefi wedi lleihau ar y cyfan dros y deng mlynedd diwethaf, er bod rhai troseddau fel ymosodiadau rhywiol wedi cynyddu.¹²²

Ffigwr 4: Amcangyfrifon Cyfraddau Prif Droseddau o arolygon CSEW rhwng Rhagfyr 1981 a Medi 2024 (Cymru a Lloegr, amcangyfrifon blynyddol)

Nifer y digwyddiadau (miloedd)

Ffynhonnell: [Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr](#) (CSEW) gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol.¹²³

Yn ôl canfyddiadau diweddaraf Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr (CSEW), amcangyfrifwyd bod 9.5 miliwn o brif droseddau – yn cynnwys dwyn, lladrata, difrod troseddol, twyll, camddefnydd cyfrifiadurol, a thrais (gan neu heb achosi anafiadau) – wedi digwydd yn y flwyddyn arolwg hyd at fis Medi 2024.¹²⁴ **Roedd hyn 12% yn uwch o'i gymharu â Medi 2023, yn bennaf oherwydd cynnydd o 19% mewn digwyddiadau o dwyll, ond gyda llai o brif droseddau nag ym Mawrth 2017, sef y flwyddyn gynharaf y mae data cymharol ar y prif fathau o drosedd ar gael.**¹²⁵ Mae CSEW yn cofnodi ystod eang o droseddau yn erbyn dioddefwyr a holwyd ar gyfer yr arolwg, nid dim ond rhai a adroddir i, ac a gofnodir gan, yr heddlu.¹²⁶ Yn bwysig, mae **troseddau a gofnodir gan yr heddlu wedi cynyddu yn y blynyddoedd diwethaf gyda throseddau a gofnodir gan yr heddlu bron i 60% yn uwch yn 2022/23 nag yn 2013/14.**¹²⁷ Mae'r cynnydd mewn troseddau rhywiol, a rhai yn erbyn unigolyn, a gofnodir gan yr heddlu wedi cyfrannu at y twf hwn.¹²⁸

Nid oes digon o fuddsoddiad wedi bod mewn opsiynau yn lle carcharu

Buddsoddwyd cyfran helaeth o'r adnoddau yn y gwasanaeth carchardai a dim digon yn y gwasanaeth prawf ac opsiynau yn lle carcharu a allai gynnig ailsefydlu effeithiol a thorri'r cylch o aildroseddu.

Mae effaith y diffyg adnoddau ar y gwasanaeth prawf wedi bod yn sylweddol: mae toriadau cyllid trwm a llwythi achosion uchel wedi golygu bod llai o adnoddau ar gael ar gyfer goruchwyliaeth a chymorth ac mae'r pwysau ar swyddogion prawf yn golygu na roddir sylw digonol ac unigol i droseddwr. Hefyd, yn ôl profiad un troseddwr, mae cysylltiad agos rhwng mynediad at les cymdeithasol ac ailsefydlu.

Gall penderfyniadau dedfrydu fod yn cael eu gyrru gan ddifffyg ffocws ar opsiynau eraill sy'n helpu i leihau aildroseddu. Yn ôl Phil Bowen, Cyfarwyddwr y Ganolfan Arloesi Cyfiawnder, nid oes gan farnwyr ac ynadon ffydd mewn dedfrydau cymunedol mwyach. Mae Bowen yn dadlau bod barnwyr ac ynadon wedi colli ffydd mewn dedfrydau cymunedol oherwydd yr argraff o ansawdd darparu'r gwasanaeth prawf. I ddelio â'r diffyg ymddiriedaeth hwn, mae'n credu y dylid gadael i weithwyr

prawf ddefnyddio eu sgiliau a'u barn wrth wneud penderfyniadau i roi canlyniadau gwell. Yn ymateb y Gynghrair Cyfiawnder Troseddol i Bapur Gwyn 2020, "A Smarter Approach to Sentencing", roeddent yn dadlau bod angen mwy o gyllid ar wasanaethau cymorth ar gyfer dedfrydau gohiriedig a chymunedol i fynd at wraidd problemau troseddau.¹²⁹

Un ffactor hollbwysig gyda llwyddo i leihau aildroseddu yw integreiddio mesurau ataliol a gwasanaethau cymorth sy'n mynd i'r afael â'r problemau sylfaenol sy'n cyfrannu at

ymddygiad troseddol. Er enghraifft, roedd y gyfradd aildroseddu gan unigolion oedd yn ddigartref neu'n cysgu ar y stryd yn ddwbl y gyfradd ar gyfer rhai oedd gyda rhywle i fyw ar ôl cael eu rhyddhau.¹³⁰ Mae Arolygiaeth Prawf EF yn cyfeirio at wasanaethau lleol fel y berthynas bwysicaf i staff prawf, gan gynnwys adrannau tai a gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol. Fodd bynnag, yn ôl arweinwyr prawf lleol, mae'r trefniadau presennol yn cyfyngu'n drwm ar ymgysylltu â'r partneriaethau hyn.¹³¹

Themâu a gododd o'r Alwad am Dystiolaeth ac Ymgysylltu â'r Sector

Dywedodd nifer o'r ymatebwyr fod newidiadau penodol i ddeddfwriaeth yn ffactorau pwysig. Fel y disgrifiodd un sefydliad, gan gynnwys rhai a fynychodd Gynhadledd Academiaidd Cyngor Dedfrydu 2025, "mae dedfrydau wedi cael eu chwyddo'n dilyn degawdau o newidiadau fesul ychydig i'r gyfraith, wedi eu harwain gan wleidyddion yn San Steffan". Cyfeiriodd lawer at newidiadau yn Neddf Cyfiawnder Troseddol 2003.

Dywedodd lawer o ymatebwyr fod problemau gyda meini prawf dedfrydu wedi gyrru newidiadau mewn dedfrydu. Teimlai rai bod y fframwaith yn cyfyngu ar sgôp barnwyr i ymarfer disgresiwn a bod rhai meini prawf yn cyfyngu ar y sgôp i ddedfrydu mewn ffordd unigolyn-ganolog, gan arwain at ddedfrydau mwy llym yn aml. Ym marn Cymdeithas y Bar Troseddol, "yn y rhan fwyaf o feysydd cyfraith droseddol, nid oedd y Canllawiau Dedfrydu (ynddynt eu hunain) wedi chwyddo dedfrydau ar gyfer gwahanol droseddau neu gategorïau o droseddau. Fodd bynnag, roeddent wedi ei gwneud yn anoddach i farnwr ymarfer disgresiwn".

Lleisiodd rai ymatebwyr bryderon am bwrpasau statudol dedfrydu, gan gynnwys sut y maen nhw'n cael eu defnyddio ac yn gweithio gyda'i gilydd. Dywedodd rai nad oes eglurder iawn o ran sut y mae pum pwrpas statudol dedfrydu'n cyd-fynd â'i gilydd ac y gall gwahanol bwrpasau dedfrydu arwain at wahanol ganlyniadau. Yn ôl un corff trydydd sector, pan fo'n fater o gwrdd â phwrpasau statudol dedfrydu, er y cynnydd mewn dedfrydau o garchar, mae'r twf parhaus mewn troseddau yn erbyn menywod a genethod yn awgrymu bod y model dedfrydu presennol yn syrthio'n brin o ran ei amcanion statudol. Er enghraifft, er bod dedfrydau hirach o garchar efallai'n delio â chosbi a diogelu'r cyhoedd, mae'r lefel uchel o aildroseddu'n awgrymu nad ydynt yn llwyddo i gymell peidio ag aildroseddu a lleihau troseddu".

Teimlai ymatebwyr fod newidiadau dedfrydu wedi eu gyrru gan farn cymdeithas a diffyg dealltwriaeth gan y cyhoedd sy'n cael ei ddylanwadu gan y cyfryngau ac awydd y pleidiau i ennill pleidleisiau heb sicrhau newidiadau i bwrpasau dedfrydu. Ym marn Arglwydd Esgob Caerloyw, "mae troseddu'n cyfrif am nifer anghymesur o'r straeon yn y newyddion a'r cyfryngau cymdeithasol, gyda ffocws fel arfer ar droseddau erchyll ond cymharol brin". Roedd hyn, meddai, yn gwyrddroi argraff y cyhoedd o ba mor aml y mae troseddu'n digwydd a diogelwch ein strydoedd. Ar y llaw arall roedd cyn Prif Weithredwr Gwasanaeth Prawf a Charchardai EF yn awgrymu "ei bod yn hawdd i lywodraeth addo dedfrydau caletach er mwyn ennill mantais tymor byr ond yn llawer anoddach yn y tymor hirach sicrhau'r cyllid sydd ei angen i ddarparu a gweithredu'r lle ychwanegol sydd ei angen mewn carchardai i gwrdd â'r galw o ganlyniad".

Yn ôl rhai, oherwydd bod y ffactorau sy'n gyrru troseddu ac aildroseddu'n rhai cymdeithasol, mae'r atebion i'r ffactorau sy'n gyrru troseddu i'w cael y tu allan i'r system cyfiawnder troseddol yn bennaf. Dywedodd lawer o'r ymatebwyr fod effaith y diffyg cyllid ac adnoddau fel un ffactor gymdeithasol sy'n cynyddu troseddu ac, yng ngeiriau un ymatebydd, amddifadedd, "heb os wedi gwneud i rai gamymddwyn". Yn ôl un corff trydydd sector, "gall dedfrydau byth ond chwarae rhan fach mewn lleihau / cynyddu aildroseddu" ac, yn ôl un aelod o staff HMPPS, mae "system gynaliadwy'n gofyn i ni edrych ar ofal cymdeithasol yn y gymuned" a rhoi sylw i "wraidd y broblem."

Yn gryno felly, mae twf mewn camwybodaeth ac ymyrryd allanol wedi gyrru chwyddiant dedfrydu'n fwy cyffredinol. Mae'r ymrafael rhwng agendau gwleidyddol, y cyfryngau a gweithredu canllawiau wedi arwain at ddedfrydu sy'n gwyro o'i gydbwysedd a'i phwrrpas gwreiddiol ac sy'n canolbwyntio'n bennaf ar gosbi a ddeallir fel dedfrydau hirach o garchar. Gwaethygir hyn gan ddiffyg opsiynau eraill boddhaol, o ystyried prinder adnoddau'r gwasanaeth prawf.

3. Pam rŵan a'r ffordd ymlaen

Crynodeb o'r rhan yma:

- Mae angen newid heddiw nid yfory. Nid yw polisïau dedfrydu wedi cael eu cyfyngu gan fforddiadwyedd na chapasiti carchardai a phrawf gan arwain un llywodraeth ar ôl y llall i gyflwyno mesurau brys i gwrdd â'r galw am le mewn carchardai, yn y tymor hir a byr. Bydd ehangu'r ystad garchardai yn y dyfodol yn ddrud a daw ar draul gwasanaethau cyhoeddus eraill all leihau aildroseddu.
- Yn y blynyddoedd diwethaf, lleisiwyd pryder sylweddol am ddarparu ac ansawdd gwasanaethau carchar a phrawf, y canlyniadau i ddiogelwch, a methiannau systemig.
- Os yw carchardai i ailsefydlu unigolion yn llwyddiannus ac i ddychwelyd carcharorion yn ddiogel i'r gymuned, rhaid newid y ffactorau sy'n gyrru polisi dedfrydu'n sylfaenol. Wrth symud ymlaen, rhaid gwreiddio polisi dedfrydu'n effeithiol yn y ffactorau fydd yn arwain at ddiwygio gwasanaethau cyhoeddus sef cynaliadwyedd, atebolrwydd a thryloywder, yn ogystal â phwrrpasau statudol dedfrydu.
- Dylid gwreiddio polisi dedfrydu yn y mesurau sy'n gweithio orau i leihau troseddu. Mae cyfle hefyd i fesurau diwygio gwasanaethau cyhoeddus ddefnyddio adnoddau'n fwy effeithiol i leihau troseddu a nifer y dioddefwyr.

Mae'r dewisiadau hyn wedi arwain at argyfwng capasiti costus gydag effeithiau traws-system

Mae cynyddu'r boblogaeth garchardai'n dod gyda chost cyllidol. Roedd cyfanswm gwariant gros arfaethedig yr MoJ (heb gynnwys gwariant a reolir yn flynyddol)¹³² yn 2023-24 yn £14.8 biliwn¹³³. Mae dros hanner (53%) o'r gwariant hwn yn cael ei ddyrannu i wasanaethau carchardai a phrawf.¹³⁴ Roedd y gwariant ar garchardai yn 2022-23 yn £4.2 biliwn.¹³⁵

Nid yw dedfrydu wedi'i wreiddio mewn disgyblaeth gyllidol na'n cael ei gyfyngu gan fforddiadwyedd neu gapasiti'r carchardai a'r gwasanaeth prawf.

Mae un llywodraeth ar ôl y llall wedi gweithredu polisiâu chwyddiant ac – ar yr un pryd – ystod o fesurau brys i sicrhau bod y system garchardai'n gallu cwrdd â'r galw yn y tymor byr a thymor hir, sy'n dangos yn glir pa mor ddigyswllt ac anweithredol yw'r system. Mae mesurau brys i gynyddu capasiti tymor byr wedi cynnwys defnyddio celloedd carchar i ddal mwy nag y cawsant eu dylunio ar eu cyfer ("gorlenwi"), y cynllun brys Rhyddhau ar Drwydded Dan Oruchwyliaeth Diwedd Dedfryd (ECSL) ym mis Hydref 2023 (wedi'i ymestyn ddwywaith ers hynny), a Rhaglen Safeguard. Er nad yw'n fesur brys, mae Celloedd Lleoli

Sydyn wedi cael eu defnyddio i greu capasiti ychwanegol dros dro tra bod carchardai tymor hir newydd yn cael eu hadeiladu.

Arweiniodd y mesurau hyn at system ddarniog iawn sydd wedi achosi aflonyddwch sylweddol ac fel arfer mae'n gostus.

Yn ôl y Swyddfa Archwilio Genedlaethol (NAO), mae Rhaglen Safeguard – protocol sy'n gadael i droseddwy'r gael eu cadw yng nghelloedd yr heddlu pan fydd carchardai'n llawn – ar ei phen ei hun yn costio pum gwaith y gost ddyddiol gyfartalog o le mewn carchar (£688 vs £142).¹³⁶ Mae un llywodraeth ar ôl y llall hefyd wedi gweithredu mesurau i'r pwrpas o ysgafnu'r galw yn y tymor hir drwy ryddhau carcharorion yn gynt, fel y mesurau a welwyd yn yr hydref 2024 pan ryddhawyd rhai carcharorion 40 y cant (yn hytrach na 50 y cant) o'r ffordd drwy eu dedfryd.

Mae gwario bwriadol a dewisiadau polisi wedi cael effeithiau hynod ddinistriol ar ddarparu ac ansawdd gwasanaethau carchar a phrawf, a hefyd ar yr unigolion sy'n gweithio ynddynt. Mewn adroddiad gan Arolygiaeth Carchardai EF, mae recriwtio mewn carchardai'n parhau i fod yn broblem mewn rhannau o'r wlad.¹³⁷ Os oes digon o swyddogion, maen nhw'n aml yn ddibrofiad ac mae nifer y swyddogion sy'n gadael o fewn y ddwy flynedd gyntaf yn parhau i fod yn bryderus o uchel.¹³⁸

Mae'r adroddiad yn cynnwys tystiolaeth anecdotaidd gan swyddogion carchar a ddywedodd eu bod yn ofni am eu diogelwch a bod eu morâl yn isel.¹³⁹ Felly hefyd, mae Arolygiaeth Prawf EF wedi nodi bod llawer o staff gweithredol, rheolwyr ac arweinwyr yn adrodd pryderon nad yw proses recriwtio'r gwasanaeth prawf yn profi addasrwydd ymgeiswyr ar gyfer gwaith y gwasanaeth prawf yn foddhaol¹⁴⁰. Ym mis Medi 2024 roedd y gyfradd adael flynyddol ar gyfer staff y Gwasanaeth Prawf yn 10.3%.¹⁴¹

Mae pryderon sylweddol wedi bod am ddiogelwch pobl ac eiddo, ac ailsefydlu. Yn adroddiad y NAO (2024), mae HMPPS a'r MoJ yn cydnabod bod eu gweithredu mewn ymateb i'r argyfwng yn eu cyflwyno i fwy o risg a allai effeithio ar ddiogelwch y cyhoedd a charcharorion neu ailsefydlu effeithiol.¹⁴² Mae HMPPS wedi codi pryderon am yr aflonyddwch cysylltiedig a brofwyd gan staff carchardai o reoli gwahanol gyfundrefnau, gyda mwy o risg o losgi allan.¹⁴³

Mae methiannau amlasiantaethol strwythurol wedi cyfrannu at y cyhoedd yn colli ffydd yn y system, yn benodol mewn sicrhau a chynnal diogelwch merched a dioddefwyr. Er enghraifft daeth y cwest i lofruddiaeth Zara Aleena gan droseddwr oedd ar brawf ar y pryd i'r casgliad fod methiant sylweddol i ddiffinio, deall a chyflawni rolau

a chyfrifoldebau ar draws amryw o wahanol asiantaethau, gan arwain at reolaeth aneffeithiol o'r troseddwr. Casglodd y crwner fod ei marwolaeth wedi'i phriodoli'n rhannol i ddiffygion gan HMPPS ac amrywiol asiantaethau gwladol, gan ddatgan bod marwolaeth Zara wedi ei phriodoli i fethiant amryw o wahanol asiantaethau gwladol i weithredu'n unol â pholisïau a gweithdrefnau; i rannu gwybodaeth; i asesu'n gywir y risg o niwed difrifol; ac i weithredu a chynllunio'n ddigonol, yn amserol ac yn gydlynol mewn ymateb i risg".¹⁴⁴ Mae achosion fel hyn wedi sbarduno cwestiynau ynghylch a all y system gynnal a sicrhau diogelwch, yn enwedig i ferched a dioddefwyr.

Mewn senario "gwneud dim", bydd y galw'n parhau i gynyddu gan waethygu'r pwysau yn y system, gyrru canlyniadau cyfiawnder negyddol, ac effeithio ar gyllid y wlad. Yn Rhagfyr 2024 cyhoeddodd yr MoJ "Strategaeth Capasiti Carchardai 10 Mlynedd" gyda chynllun i gynyddu'r cyflenwad drwy adeiladu mwy o garchardai. Mae'r cynllun yn bwriadu creu 14,000 o lefydd carchardai erbyn 2031,¹⁴⁵ sy'n dal yn syrthio'n brin o'r galw. I gyrraedd y nod hwn, rhaid adeiladu a chynnal carchardai newydd a chyflogi mwy o swyddogion carchar. Er bod yr MoJ yn dal i ystyried faint y bydd angen ei wario ar adeiladu carchardai newydd, mae'n amcangyfrif y bydd y gost rhwng £9.5 a £10.1 biliwn.¹⁴⁶

Ar gyfer cyd-destun, yn ôl ffigurau'r NAO, rhwng 2016-17 a 2022-23 gwariodd yr Adran Addysg £2.3 biliwn y flwyddyn ar gyfartaledd, gyda 24% o hyn ar brosiectau ailadeiladu ac ailwampio helaeth mewn ysgolion.¹⁴⁷ Mae amcangost gyfalaf lle mewn carchar yn £500,000 am bob lle caeedig, a £400,000 am bob lle carchar agored neu le dros dro (prisiau 2024-25).

Bydd costau'r dyfodol yn debygol o gynyddu o ganlyniad i chwyddiant a datblygiadau economaidd a bydeang ehangach fydd yn effeithio ar y farchnad adeiladu a'r gadwyn gyflenwi.¹⁴⁸ Am y rhesymau hyn, mae adeiladu i ateb y broblem yn amlwg yn opsiwn costus a fyddai hefyd ar draul buddsoddi mewn gwasanaethau cyhoeddus eraill a allai helpu i leihau aildroseddu.

Os yw carchardai am ailsefydlu carcharorion yn llwyddiannus a'u dychwelyd yn ddiogel i'r gymuned, rhaid newid y ffactorau sy'n dylanwadu ar bolisi dedfrydu'n sylweddol.

Mae ymateb pob llywodraeth hyd yma wedi methu â chynnig ateb cynaliadwy i'r her o gapasiti mewn carchardai. **Mae'r ffordd anghyson y mae hyd dedfrydau wedi cynyddu yn y degawdau diweddar wedi golygu na ystyriwyd amcanion statudol dedfrydu yn ddigonol o gwbl.** Mae cosbi'n nod dedfrydu pwysig ac mae carchar yn chwarae rôl hanfodol mewn cosbi ond **yn rhy aml mae'r penderfyniadau wedi bod yn seiliedig ar feddwl mai cosbi yw'r unig beth sy'n bwysig,** ac mai'r unig fath o gosbi sy'n cyfrif yw carcharu.

Yn lle polisi dedfrydu sy'n seiliedig ar dystiolaeth o beth fyddai'n gweithio orau i leihau troseddu, yn rhy aml mae'r penderfyniadau wedi bod yn rhai byrbwyll gyda hyd dedfrydau'n cael eu cynyddu i ddangos bod y llywodraeth yn

gweithredu. Er gwaethaf y ffocws ar ddedfrydau hirach, mae'r llenyddiaeth yn dangos nad yw dedfrydau hirach o reidrwydd yn arwain at atal neu ailsefydlu gwell (i rai troseddwy'r mae cyfnodau hirach yn y carchar yn eu gwneud yn fwy tebygol o aildroseddu).¹⁴⁹ Yn wir, awgryma'r dystiolaeth fod ymyriadau a chymorth yn ystod ac ar ôl y ddedfryd yn bwysicach, gellid dadlau, gyda lleihau aildroseddu.¹⁵⁰ Hefyd, mae nifer y gorchmynion cymuned a'r ffydd yn y dedfrydau hyn wedi lleihau er y dystiolaeth i awgrymu bod dedfrydau byr o garchar yn gysylltiedig â mwy o aildroseddu, o'i gymharu â dedfrydau cymunedol a dedfrydau gohiriedig.¹⁵¹

Mae cyfle i ddiwygio gwasanaethau cyhoeddus yn y maes hwn a defnyddio adnoddau'n fwy effeithiol i leihau troseddu a nifer y dioddefwyr. Yn 2023 roedd Sefydliad y Llywodraeth yn galw am raglen feiddgar o ddiwygio gwasanaethau cyhoeddus gyda ffocws allweddol ar y nod hirdymor o wella cynhyrchedd gwasanaethau.¹⁵² Mae'r Howard League hefyd yn nodi'n glir os yw carchardai am ailsefydlu carcharorion yn llwyddiannus, bod angen newid y ffactorau sy'n dylanwadu ar bolisi dedfrydu'n sylfaenol.¹⁵³ **Wrth symud ymlaen, rhaid gwreiddio polisi dedfrydu'n effeithiol yn y pethau sy'n gyrru ymdrechion i ddiwygio gwasanaethau cyhoeddus sef cynaliadwyedd, atebolrwydd a thryloywder, yn ogystal â phob un o bwrpasau statudol dedfrydu:**¹⁵⁴

- Cosbi: gan gynnwys mynd i'r carchar neu gyfyngu ar ryddid yn y gymuned, er enghraifft drwy wneud gwaith di-dâl neu fonitro electronig.
- Lleihau troseddu: gan gynnwys drwy atal.
- Diwygio ac ailsefydlu: helpu'r troseddwr i ymatal rhag troseddu yn y dyfodol, er enghraifft drwy ei gwneud yn ofynnol iddynt dderbyn triniaeth am broblem alcohol os yw'n gysylltiedig â'u troseddu.

- Diogelu'r cyhoedd: sicrhau bod dioddefwyr a'r cyhoedd wedi eu gwarchod rhag troseddwr ac unrhyw droseddu posib ganddynt yn y dyfodol, drwy fesurau fel carcharu neu fonitro electronig.
- Gwneud iawn: er enghraifft drwy dalu iawndal neu gyfiawnder adferol i ddioddefwyr a rhai a effeithiwyd gan eu troseddu.

Fel rhan o'r newid sylfaenol hwn, mae'r adolygiad hwn hefyd yn gyfle i ailystyried yr egwyddorion sylfaenol o gwmpas y cysyniad o "gosbi". Mae'r academyddion Ben Crewe a David Hayes wedi edrych ar ystod o heriau sylweddol a gynhyrchir gan y system i gosbi troseddwr, yn y carchar, yn y gymuned ac ar drwydded, sydd ar wahân i beth sy'n cael ei ystyried fel cosb yn draddodiadol.¹⁵⁵ Mae'r Cyngor Dedfrydu'n cydnabod bod nifer o agweddau ar gyfiawnder troseddol sy'n cosbi troseddwr, hyd yn oed heb unrhyw ddedfrydau gyda bwriad i atal troseddu.¹⁵⁶ Er enghraifft noda'r Cyngor Dedfrydu mai ychydig iawn o ymchwil sydd wedi bod i brofiadau troseddwr o ddirwyon, a pha mor gosbol ydyn nhw.¹⁵⁷

Mae cymariaethau rhyngwladol a charcharu'r ifanc yn cynnig ysbrydoliaeth o sut y gellir newid y drefn drwy ddulliau cyson, ar sail tystiolaeth.

Mae newid sylfaenol yn bosib ac mae achosion rhyngwladol yn cynnig enghreifftiau. Drwy gydol yr adolygiad byr hwn, cynigiwyd enghreifftiau i'r Panel o'r gwahanol ffyrdd y mae gwledydd eraill wedi llwyddo i gadw'r nifer yn eu carchardai i lawr drwy ymatebion strategol. Dyma rai o'r enghreifftiau hynny:

Astudiaeth Achos: Yr Iseldiroedd

Mae system garchardai'r Iseldiroedd wedi cyflawni digarcharu yn y gorffennol: rhwng 2006 a 2016, aeth poblogaeth garchardai'r wlad i lawr o 51%, o 20,463 i 10,115.¹⁵⁸ Er bod yr Iseldiroedd ar hyn o bryd yn wynebu pwysau ar ei chapasiti carchardai, mae profiad y gorffennol yn enghraifft o ddefnyddio mesurau ar sail tystiolaeth i atal heriau poblogaeth garchardai. Cyfeiriwyd at nifer o ffactorau a gyfrannodd at y lleihad yn y boblogaeth garchardai:¹⁵⁹

- Llawer llai o droseddau'n cael eu hadrodd i'r heddlu.
- Mae hyd cyfartalog y dedfrydau a roddir gan farnwyr wedi lleihau (ac eithrio am dreisio a lladd).
- Newid mewn ymddygiad troseddol o droseddau treisgar traddodiadol i droseddau ar-lein a chyfundrefnol, sy'n fwy heriol i'r heddlu.
- Mae system cyfiawnder troseddol yr Iseldiroedd wedi integreiddio gofal iechyd seiciatrïg a seicoleg yn llwyddiannus yn y dedfrydau.¹⁶⁰
- Mae gan yr Iseldiroedd sefydliadau ar gyfer troseddwr mynych systematig ac ers 2004 gellir cadw oedolion sy'n troseddu'n gyson am o leiaf blwyddyn, dwy ar y mwyaf. Yr amcanion yw lleihau troseddu a diogelu'r cyhoedd, yn ogystal â thorri patrymau troseddol drwy ddarparu gwasanaethau dwys er mwyn tarfu ar ffordd troseddol o fyw'r unigolyn.¹⁶¹

Astudiaeth Achos: Texas

Roedd capasiti carchardai Texas yn orlawn yn 2007 gyda thros 152,000 o garcharorion gan ddisgwyl i'r nifer barhau i gynyddu. Roedd y ffactorau a ystyriwyd i fod wedi cyfrannu at y lleihad yn cynnwys:¹⁶²

- Dedfrydau llai i droseddwyd di-drais a mwy o ddisgresiwn gan farnwyr wrth ddedfrydu troseddwyd di-drais i ddedfrydau yn lle carcharu (mae'r union ffigurau'n ansicr).
- Ehangu'r system gyffuriau a llysoedd arbenigol.
- Ffocws ar opsiynau yn lle carcharu, yn benodol rhaglenni triniaeth a throi ffwrdd ar gyfer troseddwyd di-drais risg isel. Roedd hyn yn cynnwys 800 o welyau carchar preswyl ar gyfer triniaeth sylweddau.
- Byrhau cyfnodau prawf, lleihau uchafswm cyfnodau prawf am droseddau cyffuriau ac eiddo o 10 i 5 mlynedd ¹⁶³. Roedd y diwygiad hwn yn cynnwys mandad i farnwyr adolygu pob cyfnod prawf ar ôl dwy flynedd neu hanner ffordd drwy'r cyfnod prawf (pa un bynnag sydd leiaf) ac ystyried credydu amser am fynychu rhaglenni triniaeth cyffuriau prawf.
- Cyllid ar gyfer timau parôl a phrawf lleol i roi cosbau di-garchar mewn achosion o dorri telerau prawf yn dechnegol (e.e. bod yn hwyr i gyfarfod) yn lle galw'n ôl yn syth i garchar.

Ar ôl 2007, sefydlodd y boblogaeth garchardai a rhwng 2007 a 2023 aeth y boblogaeth i lawr o dros 152 mil i ~129 mil, gyda 16 o garchardai'n cael eu cau.¹⁶⁴

Felly hefyd, mae system carcharu'r ifanc yng Nghymru a Lloegr wedi gweld lleihad yn ycyfraddau o droseddau wedi'u profi. Yn y flwyddyn yn diweddu Mawrth 2024, aeth nifer y plant rhwng 10 a 17 oedd dan glo ostwng 65% o'i gymharu â'r flwyddyn yn diweddu Mawrth 2014.¹⁶⁵ Er y cynnydd dros y ddwy flynedd ddiwethaf, mae nifer y troseddau gan blant wedi gweld tuedd o leihau.¹⁶⁶ Mewn adolygiad yn 2016, mae'r lleihad yn y galw am wasanaethau cyfiawnder ieuenctid yn y degawd cyn hynny'n cael ei briodoli i arfer cynyddol yr heddlu a'r gwasanaethau troseddwyr ifanc i ddelio'n anffurfiol â mân-droseddau, gan droi plant oedd byth yn debygol o barhau i droseddu i ffwrdd o'r system.¹⁶⁷

Fodd bynnag, rhaid nodi bod cyfran y lleiafrifoedd ethnig ymysg plant wedi codi o 26% i 42% yn y degawd rhwng Mawrth 2006 a Mawrth 2016.¹⁶⁸ Ym Mawrth 2024, roedd 51% o'r plant yn y carchar yn dod o leiafrifoedd ethnig (ac eithrio lleiafrifoedd gwyn).¹⁶⁹

Themâu yn codi o'r Alwad am Dystiolaeth.

Awgrymodd rai ymatebwyr sut y gallai ansawdd gwasanaethau system gyfiawnder y DU gael ei gwella. Yn ôl un, “mae'n hanfodol gweithredu dull ar sail tystiolaeth o weinyddu cyfiawnder a chael gwared ar unrhyw syniadau rhagdybiol o beth sy'n gweithio neu beidio. Dylai'r maes cyfiawnder gael ei fodelu ar faes meddygaeth sy'n ystyried mai effeithiolrwydd cyffur neu driniaeth wedi'i brofi yw'r brif ffactor – wrth gwrs, mae ystyriaethau eraill (e.e. cost y driniaeth) sy'n rhaid eu rhoi yn y fantol ond effeithiolrwydd ddylai'r brif ffactor fod – ac mae corff annibynnol fel NICE sy'n ystyried y dystiolaeth yn rheolaidd.”

Roedd ymatebwyr hefyd yn myfyrio ar beth y gellir ei ddysgu o enghreifftiau tramor. Mae hyn yn cynnwys arbedion cost, gydag un ymatebydd – sydd hefyd yn aelod o Fwrdd Monitro Annibynnol – yn dweud “y byddai dedfrydau llai – hyd yn oed o flwyddyn – yn rhyddhau arian mawr i wella gwasanaethau seicoleg a hyfforddiant sgiliau yn y carchar, yn ogystal â gwasanaethau prawf a chymorth arall yn y gymuned ar ôl rhyddhau”. Mae enghreifftiau o wledydd Ewropeaidd a Sgandinafaidd eraill sy'n gwneud hyn yn profi ei fod yn gweithio. Cyfeiriodd llawer o ymatebwyr at enghreifftiau o wledydd a lwyddodd i leihau eu poblogaeth garchardai. Er enghraifft, cyfeiriodd un corff trydydd sector at enghreifftiau o bolisiau a gyflwnwyd yn Seland Newydd, fel llysoedd arbenigol ar gyfer troseddau lefel isel.

Roedd ymatebwyr yn cydnabod bod anghyfartaledd ethnig yn llawer mwy amlwg ymhlith diffynyddion gwrywaidd ifanc. Dywedodd Action for Race Equality fod dynion Du Caribiaidd ifanc yn llawer mwy tebygol o gael dedfryd o garchar o'i gymharu â dynion ifanc o'r holl grwpiau ethnig eraill. Yn ogystal â chael dedfrydau mwy llym, mae pobl Ddu, Asiaidd a Phobl o Dreftadaeth Gymysg hefyd yn fwy tebygol o dreulio mwy o amser yn y carchar.

Yn fyr felly, ni all y dull presennol o ddedfrydu barhau heb achosi costau ariannol aruthrol ac effeithio ar wasanaethau, gan beryglu diogelwch ac arwain at fethiannau systemig. Gorchwyl yr adolygiad hwn yw ail-werthuso'r fframwaith dedfrydu'n gynhwysfawr gyda chyfle felly i awgrymu bod angen newid polisi dedfrydu'n sylfaenol er mwyn ei wreiddio'n well yn y pum pwrpas dedfrydu statudol.

4. Casgliad

Mae'r system cyfiawnder troseddol wedi bod dan bwysau anferth gan gyrraedd penllanw yn 2024 pan fu bron i'r system chwalu'n llwyr.

Mae'r cynnydd hwn yn y boblogaeth garchardai wedi deillio o benderfyniadau llywodraethau olynol i ganolbwyntio ar garcharu am hirach ac ar gosbi, gan arwain at ddedfrydau hirach yn gyffredinol. Nid oes strategaeth ystyrlon wedi bod ar gyfer y mesurau gorau i leihau troseddu. Mae hyn wedi creu system aneffeithlon a digyswllt sydd hefyd yn achosi dryswch a rhwystredigaeth i ddioddefwyr a'r cyhoedd.

Mae cynyddu'r boblogaeth garchardai wedi dod gyda chost enfawr. Mae cynnal y carchardai presennol ac adeiladu rhai newydd yn ddrud. Nid yw dedfrydu wedi cael ei wreiddio mewn disgyblaeth ariannol na'i gyfyngu gan fforddiadwyedd neu gan gapasiti'r carchardai a'r gwasanaeth prawf. Arweiniodd hyn at weld gwahanol lywodraethau'n ymateb i fwy o alw nag erioed drwy weithredu ystod o fesurau brys costus. Mae'r ymateb hwn wedi cael effaith andwyol ar y carchardai a'r gwasanaethau prawf gan droi adnoddau i ffwrdd o rannau o'r system a allai gyfrannu at leihau aildroseddu ac effeithio ar ddiogelwch y system yn gyffredinol.

Mae angen i bolisi dedfrydu gael ei wreiddio ym mhob un o bwrpasau statudol dedfrydu. Mae cosbi'n nod pwysig ar gyfer y system cyfiawnder troseddol, ond nid yr unig un; ac nid carcharu yw'r unig ffordd o gosbi.

Yn y gwanwyn 2025, bydd yr adolygiad hwn yn gwneud argymhellion ar sut y gallai'r Llywodraeth ymateb i'r her gapasiti. Bydd hyn yn cynnwys mesurau tymor byr syth bin ynghyd â gweledigaeth ar gyfer y dyfodol wedi'i gwreiddio yn egwyddorion statudol dedfrydu a diwygio gwasanaethau cyhoeddus.

Atodiad 1: Nodweddion Allweddol Troseddwyr a Throseddau

Wrth ddefnyddio mwy o garcharu, mae gwaith dadansoddi wedi adnabod bod gan droseddwyr nodweddion allweddol.

- **Oed:** mae proffil oed troseddwyr yn yr ystad garchardai wedi newid rhwng 1993 a 2020¹⁷⁰ - yn bennaf drwy fynd yn hŷn. Nid oedd y cynnydd yn y boblogaeth garchardai rhwng 1993 a 2012 wedi'i rannu'n gyfartal rhwng grwpiau oed – roedd y cynnydd mwyaf mewn troseddwyr 30-39 a 40-49 oed (tua 11,000 yn fwy o rai 30-39 oed a thua 9,000 yn fwy o rai 40-49 oed).¹⁷¹ Rhwng 2012 a 2020, roedd y twf yn nifer y carcharorion hŷn wedi parhau ond y boblogaeth garchardai iau wedi tueddu i leihau.¹⁷² Ar 30 Rhagfyr 2024 roedd 15,254 o garcharorion 50+ oed ac, o'r rhain, roedd 6,116 yn 60 oed neu'n hŷn.¹⁷³
- **Merched yn y carchar:** mae merched yn cynrychioli cyfran fach o boblogaeth gyffredinol y carchardai, gyda 3,418 o unigolion yn Rhagfyr 2024¹⁷⁴ ac mae hyn wedi aros yn sefydlog rhwng 1993-2023, ac yn amrywio rhwng 4 – 6 % o boblogaeth gyffredinol y carchardai.¹⁷⁵ Gall merched gael eu dal mewn cylch o fictimeiddio a gweithgarwch troseddol. Yn ôl astudiaeth Corston i ferched yn y system gyfiawnder troseddol, mae cael eu cymell drwy orfodaeth gan bartneriaid gwrywaidd yn un llwybr i droseddu ar gyfer rhai merched.¹⁷⁶ Mae llawer o ferched sy'n troseddu'n ddioddefwyr yn ogystal â throseddwyr gyda bron i 60% o ferched dan oruchwyliaeth yn y gymuned neu yn y carchar, a gafodd asesiad, yn dweud eu bod wedi cael profiad o drais domestig.¹⁷⁷ Roedd 215 o ferched beichiog yn y carchar yn y 12 mis rhwng Ebrill 2023 a Mawrth 2024. Mae hyn yn cymharu â 194 yn 2022/23.¹⁷⁸
- **Hil a tharddiad ethnig:** mae lleiafrifoedd ethnig wedi eu gor-gynrychioli yn y carchar o'i gymharu ag unigolion Prydeinig gwyn. Ar 30 Mehefin 2024, roedd 31,514 o bobl leiafrifol ethnig (gan gynnwys o leiafrifoedd ethnig Gwyn) yn y carchar, sy'n gyfran llawer uwch na'r nifer a gynrychiolir ym mhoblogaeth Cymru a Lloegr yn gyffredinol.¹⁷⁹ Hefyd, mae carcharorion Du ac Asiaidd, yn ogystal â charcharorion o gefndiroedd ethnig cymysg o'r ddau ryw, yn tueddu i fod â dedfrydau

hirach o garchar o'i gymharu â charcharorion gwyn. Dangoswyd bod gan leiafrifoedd ethnig hefyd ddedfrydau hirach o garchar a siawns uwch o gael dedfryd o garchar. Ers 2018, mae diffynyddion gwyn yn gyson wedi cael dedfrydau hyd cyfartalog byrrach o garchar (ACSL) am droseddau ditiadwy na'r holl grwpiau ethnig eraill gyda'i gilydd. Yn 2022, yr ACSL ar gyfer troseddwy gwyn oedd 21.2 mis, 30.5 mis ar gyfer troseddwyr Asiaidd, 27.9 mis ar gyfer troseddwyr Du, 25.2 mis ar gyfer

rhai o darddiad ethnig cymysg, a 22.9 mis ar gyfer troseddwy o grwpiau ethnig eraill.¹⁸⁰ Casglodd yr Adolygiad Lammy yn 2017 fod unigolion o leiafrifoedd ethnig yn dal i wynebu rhagfarn ar draws y system gyfiawnder – yn enwedig o ran cyfnodau carcharu – sy'n bryder mawr.¹⁸¹ Mae ystadegau'r MoJ hefyd yn dangos cysylltiad ystadegol sylweddol rhwng troseddwy o darddiad ethnig Du a chymysg a siawns uwch o gael dedfryd o garchar o'i gymharu â'r grŵp ethnig Gwyn.¹⁸²

Yn ogystal â nodweddion troseddwy, mae dau gohort allweddol o droseddau wedi eu hadnabod:

- **Troseddwyr mynych:** rhwng 2000 a 2021, roedd troseddwyr mynych¹⁸³ yn cyfrif am tua 10% o'r cohort troseddwy ond yn derbyn dwywaith gymaint o ddedfrydau o garchar na throseddwy eraill. Mae'r MoJ yn diffinio troseddwyr mynych ar sail eu hoed yn derbyn rhybuddiadau neu euogfarnau a'u nifer mewn ystodau oed penodol erbyn dyddiad eu hymddangosiad diweddaraf yn y system cyfiawnder troseddol. Er enghraifft, diffinnir troseddwr (oedolyn) fel un mynych os oeddent ar eu hymddangosiad diwethaf yn y system cyfiawnder troseddol yn 21+ oed, gyda chyfanswm o 16 neu fwy o euogfarnau neu rybuddiadau blaenorol, ac 8 neu fwy o euogfarnau neu rybuddiadau

blaenorol yn 21+ oed. Roedd bron i hanner yr holl wrandawiadau dedfrydu'n rhai ar gyfer troseddwyr mynych ac roeddent yn derbyn dwywaith yn fwy o ddedfrydau o garchar na gweddill y boblogaeth droseddwy.¹⁸⁴

Dedfrydau oes: mae troseddwyr gyda dedfrydau oes hefyd yn gohort neilltuol yn yr ystad garchardai. Ar 31 Rhagfyr 2024 roedd gan 8,493 o bobl ddedfrydau amhenodol, gan gynnwys 7,448 o ddedfrydau oes.¹⁸⁵

Atodiad 2: Crynodeb o'r Newidiadau Polisi a Deddfwriaethol Allweddol

- Cyflwynwyd **dedfrydau isafswm gorfodol** yn 1997 a'u diwygio droeon gan arwain at ddedfrydau hyd cyfartalog hirach o garchar ar gyfer yr holl droseddau sy'n dod o dan y darpariaethau hyn. Cyflwynodd Ddeddf Troseddu (Dedfrydu) 1997 ddedfryd isafswm gorfodol o 7 mlynedd am fasnachu mewn cyffuriau Dosbarth A a 3 blynedd am drydydd lladrad domestig. Cyflwynodd Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003 ddedfryd isafswm gorfodol o 5 mlynedd am droseddau arfau tanio. Cyflwynodd Ddeddf Cymorth Cyfreithiol, Dedfrydu a Chosbi Troseddwyd 2012 ddedfrydau isafswm gorfodol ar gyfer rhai troseddau cyllyll / arfau ymosodol. Cyflwynodd Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a'r Llysoedd 2015 ddedfrydau isafswm am droseddau ailadrodd gydag arfau (a.28). Cyfunwyd y darpariaethau hyn yn y Cod Dedfrydu gan ymddangos fel aa. 311 - 315 yn y Cod. Rhwng 1997 a 2015, felly, roedd cynnydd yn nifer y troseddau a gafoodd ddedfrydau isafswm gorfodol am eu cyflawni, gan arwain at ddedfrydau hirach.¹⁸⁶ Arweiniodd y newidiadau hyn at ddedfrydau hyd cyfartalog hirach o garchar (ACSL) i bob trosedd sy'n dod o dan y darpariaethau dedfrydu hyn, yn enwedig troseddau arfau tanio a masnachu cyffuriau.¹⁸⁷ Er bod y niferoedd a ddedfrydir i garchar yn syth wedi gostwng mewn rhai categorïau (e.e. lladrad domestig a rhai troseddau cyllyll), mae'r cynnydd hwn mewn ACSL yn rhannol erydu'r hyn sydd wedi'i ennill o droi pobl i ffwrdd o garchar.¹⁸⁸
- Cyflwynodd **Atodlen 21 Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003** (Atodlen 21 Deddf Dedfrydu 2020 bellach) fannau cychwyn statudol ar gyfer dedfrydau isafswm am lofruddiaeth. Cafodd y mesur effaith fwy cyffredinol ar ddedfrydu ehangach a'r boblogaeth garchardai gan chwyddo hyd dedfrydau am droseddau difrifol eraill.¹⁸⁹ Roedd adroddiad 2022 y Comisiwn Annibynnol i Brofiadau Dioddefwyr a Charcharorion Tymor Hir yn tynnu sylw bod y cynnydd mewn dedfrydau mwy llym am lofruddiaeth hefyd wedi cael yr effaith o wneud dedfrydau am droseddau

cysylltiedig eraill yn fwy llym.¹⁹⁰ Ac fel y noda'r Howard League, mae hyn hefyd yn eglur drwy gymharu gyda dedfrydau am droseddau cyfatebol yn yr Alban a Gogledd Iwerddon. Mae'r ddwy wlad yma wedi gweld cynnydd mewn dedfrydau o garchar am droseddau difrifol dros y 10 mlynedd diwethaf, ond nid mewn cyfradd a hyd dedfrydau fel yng Nghymru a Lloegr.¹⁹¹

- **Carcharu er mwyn Diogelu'r Cyhoedd (IPP):** cyflwynwyd y ddeddf IPP – bellach wedi'i dileu – o dan Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003 ar gyfer troseddwr oedd yn cyflwyno “risg sylweddol o achosi niwed difrifol i'r cyhoedd drwy gyflawni... troseddau penodedig pellach”¹⁹² ond nid oedd yn cwrdd â'r gofynion ar gyfer dedfryd oes.¹⁹³ O bryd y daeth i rym yn 2005 tan 2008, roedd yn ofynnol i'r llysoedd roi dedfryd amhenodol heb ddyddiad rhyddhau awtomatig i rai troseddwr gyda throseddau cymharol fach.¹⁹⁴ Mae dedfrydau IPP yn enghraifft o beryglon polisi dedfrydu “gwael”, fel y mae'r Howard League wedi'i ddisgrifio, oherwydd yr effeithiau hirbarhaus (i'r troseddwr na chawsant erioed eu rhyddhau, gyda 64% wedi mynd 10+ mlynedd dros eu tariff) a'r effeithiau seicolegol dinistriol a achosir i droseddwr.¹⁹⁵ Er eu dileu, mae'r system yn dal i ddelio â chanlyniadau'r polisi hwn gyda phryderon yn parhau am

risg unigolion, a gafwyd yn euog o droseddau difrifol, o droseddu yn y dyfodol, gan arwain at nifer fwy o unigolion yn treulio cyfnodau hirach dan glo a chyfnodau hirach ar drwydded o ganlyniad i gyflwyno dedfrydau estynedig.

- **Dedfrydau estynedig a dedfrydau oes:** daeth dedfrydau estynedig, a gyflwynwyd gan Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003, yn fwy amlwg ers dileu'r IPP; mae mwy o ddedfrydau estynedig wedi cynyddu sgôp galw troseddwr yn ôl i garchar a nifer y carcharorion y mae'n rhaid i'r Bwrdd Parôl benderfynu eu rhyddhau neu beidio. Mae'r cynnydd mewn dedfrydau oes hefyd wedi effeithio ar gapasiti'n gyffredinol. Er enghraifft, daeth Deddf Cymorth Cyfreithiol, Dedfrydu a Chosbi Troseddwr 2012 â dedfrydau oes awtomatig yn ôl (wedi eu haddasu) sy'n dal i gael eu rhoi heddiw.
- **Mae troseddau newydd a dedfrydau uchafswm uwch** hefyd wedi cael effaith fawr. Un enghraifft yw Deddf Troseddau Rhywiol 2003 a gyflwynodd sawl trosedd newydd a diwygiedig a dedfrydau uchafswm uwch am amrywiol droseddau.¹⁹⁶ Ychwanegodd Deddf Diogelu Rhyddidau 2012 ddwy drosedd o stelcian at Ddeddf Gwarchodaeth rhag Aflonyddu 1997. O dan Ddeddf Lleihau Troseddu Treisgar 2006, cafodd

y ddedfryd uchafswm am fod â chylllell yn eich meddiant yn gyhoeddus ei chynyddu o ddwy i bedair blynedd.¹⁹⁷

- **Newidiadau i gyfnodau**

trwydded, gan gynnwys y Ddeddf Ailsefydlu Troseddwy 2014 a gyflwynodd gyfnod ar drwydded i ddedfrydau llai na 12 mis, am y tro cyntaf erioed. Newid arall oedd goruchwyliaeth “ychwanegol” ar ddiwedd dedfryd yn rhoi 12 mis o oruchwyliaeth o leiaf i bob dedfryd llai na 2 flynedd.¹⁹⁸ Cafodd Gorchymyn Rhyddhau Carcharorion (Addasu Cyfran Berthnasol Dedfryd) 2020 yr effaith o addasu pwyntiau rhyddhau awtomatig fel na fyddai carcharorion gyda dedfryd cyfnod penodol o 7 mlynedd neu fwy am drosedd dreisgar neu rywiol berthnasol yn cael eu rhyddhau ar drwydded nes eu bod wedi treulio dwy ran o dair o’u dedfryd yn lle hanner. Mae Deddf Heddlu, Trosedd, Dedfrydau a’r Llysoedd (PCSC) 2022 wedi ehangu hyn ymhellach i gynnwys rhai gyda dedfrydau treisgar / rhywiol perthnasol o 4 blynedd neu fwy, gan hefyd gynyddu uchafswm dedfryd am achosi marwolaeth drwy yrru’n beryglus o 14 mlynedd i oes.¹⁹⁹

- **Newidiadau i alw’n ôl:** gellir priodoli cynnydd mewn galw’n ôl i nifer o newidiadau deddfwriaethol. Cyflwynodd Deddf Trosedd ac Anrhefn 1998 system galw’n ôl ar gyfer carcharorion gyda dedfrydau amhenodol rhwng 12 mis a 4 blynedd fel y gellid galw troseddwy yn ôl heb fod angen mynd yn ôl i’r llys.²⁰⁰ Cyflwynodd y Ddeddf hefyd ystod o orchmynion y gallai eu torri arwain at garcharu.²⁰¹ Cyflwynodd Deddf Cyfiawnder Troseddol a Mewnffudo 2008 drefn Galw’n Ôl Cyfnod Penodol gyda throseddwr ar drwydded yn cael ei alw’n ôl am 28 diwrnod cyn cael ei ail-ryddhau’n awtomatig.²⁰² Dim ond i droseddwy gyda dedfryd o fwy na 12 mis a rhai a aseswyd i fod yn cyflwyno risg uchel i’r cyhoedd y mae’r darpariaethau hyn yn berthnasol.²⁰³ Roedd Deddf Ailsefydlu Troseddwy 2014 yn ehangu ar y cohort o garcharorion a fyddai’n derbyn o leiaf 12 mis o oruchwyliaeth yn y gymuned i gynnwys rhai gyda dedfrydau o lai na 12 mis, ond gyda chyfnod Galw’n Ôl penodol o 14 diwrnod i’r cohort hwn.²⁰⁴ Mae’r mesurau hyn yn golygu bod troseddwy yn fwy tebygol o gael eu galw’n ôl i garchar a thros gyfnod galw’n ôl hirach, sy’n ffactor arall dros gynyddu’r boblogaeth garchardai.

Ôl-nodiadau

- 1 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Y Boblogaeth Garchardai: ffigurau ystad wythnosol 2024 (2024) < [Prison population: weekly estate figures 2024 - GOV.UK](#) >
- 2 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai: 1993 – 2016 yng Nghymru a Lloegr (2016) < [Story of the Prison Population: 1993 – 2016 England and Wales](#) >
- 3 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai: 1993 – 2020 yng Nghymru a Lloegr (2020) <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f9959aae90e0740770c85af/Story_of_the_Prison_Population_1993-2020.pdf > ; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Cyfiawnder Troseddol (2024) < Criminal Justice System statistics quarterly: December 2023 - GOV.UK >
- 4 Mae cyfraddau'r Boblogaeth Garchardai'n cael eu cyfrifo am bob 100,000 o bobl yn y boblogaeth genedlaethol. Mae hyn yn wahanol i gyfraddau carcharu, sy'n ganran o'r troseddwy'r sy'n cael dedfryd o garchar yn syth. Mae'r data ar y Boblogaeth Garchardai er mwyn gallu cymharu rhwng gwledydd wedi'i godi o ddata Briff Carchardai'r Byd. Gw: Briff Carchardai'r Byd yn < [World Prison Brief data | World Prison Brief](#) >
- 5 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy'r (2025) < [Offender Management Statistics Quarterly: July to September 2024 - GOV.UK](#) >
- 6 Sue Hall a Rob Canton, Prawf yn Ewrop: Cymru a Lloegr, Conffederasiwn Prawf Ewrop (2014) <[probation-in-europe-England-and-Wales-final-chapter.pdf](#) >
- 7 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Datganiad Blynnyddol Capasiti Carchardai: 2024 (2024) < [Y Weinyddiaeth Gyfiawnder – Annual Statement on Prison Capacity: 2024](#) >
- 8 Ibid.
- 9 Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddu yng Nghymru a Lloegr; blwyddyn yn diweddu Mehefin 2024 (2024) < [Crime in England and Wales - Office for National Statistics](#) >; Arolwg 2017 yw'r flwyddyn gymharol gynharaf ar gyfer ffigurau prif droseddau. Dyma'r amcangyfrifon diweddaraf o Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr (CSEW) yn hytrach na newid yn lefel y troseddau a gofnodir gan yr heddlu, sy'n rhoi syniad gwell o'r duedd gyffredinol mewn troseddu na throseddu a gofnodir gan yr heddlu.
- 10 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Strategaeth Capasiti Carchardai 10 Mlynedd (2024) <[Y Weinyddiaeth Gyfiawnder – 10-Year Prison Capacity Strategy](#) >
- 11 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993 – 2020 ar gyfer Cymru a Lloegr (2020) < [Story of the Prison Population 1993 – 2020 England & Wales](#) >
- 12 Aeth y boblogaeth garchardai i lawr rhwng 2012 a 2020, yn rhannol oherwydd COVID. Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy'r (2024) < [Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy'r: April to June 2024 - GOV.UK](#) >
- 13 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Y Boblogaeth Garchardai: ffigurau ystad wythnosol 2024 (2024) < [Prison population: weekly estate figures 2024 - GOV.UK](#) >
- 14 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Datganiad Blynnyddol Capasiti Carchardai: 2024, (2024) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/67586ee8f8e28262d63bfa7e/20.312_MOJ_Annual-State-Prison-Capacity_v10.1_WEB.pdf >
- 15 Ibid.

- 16 Mae'r llinell barhaus glas tywyll yn dangos y cyflenwad disgwylidig o lefydd carchardai. Mae'r linell 'gysgod' yn y graff yn dangos ystod uchel i isel y rhagolygon galw, gan gyfrif am fesurau pellach. Mae'r mesurau hyn yn cynnwys cynyddu'r cyfnod hiraf y gall troseddwy'r cymwys ei dreulio ar Gyrffyw Cadw yn y Cartref (HDC) o 6 i 12 mis a newid y broses Adolygiad Galw'n Ôl wedi Asesiad Risg (RARR) fel bod mwy o droseddwy'r risg is a elwir yn ôl yn cael eu hystyried i fod yn addas i'w hail-ryddhau.
- 17 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Datganiad Blynnyddol Capasiti Carchardai: 2024 (2024) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/67586ee8f8e28262d63bfa7e/20.312_MOJ_Annual-State-Prison-Capacity_v10.1_WEB.pdf >
- 18 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Datganiad Blynnyddol Capasiti Carchardai: 2024 (2024) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/67586ee8f8e28262d63bfa7e/20.312_MOJ_Annual-State-Prison-Capacity_v10.1_WEB.pdf >
- 19 Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddu yng Nghymru a Lloegr; blwyddyn yn diweddu Mehefin 2024 (2024) < **Crime in England and Wales - Office for National Statistics** >
- 20 Mae'r gyfradd garcharu'n adlewyrchu'r ganran o droseddwy'r a gafodd ddedfryd o garchar yn syth. Mae'n cael ei chyfrifo drwy rannu nifer y troseddwy'r a gafodd ddedfryd o garchar yn syth â chyfanswm nifer y troseddwy'r a ddedfrydwyd.
- 21 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Cyfiawnder Troseddol (2024) < **Criminal Justice Statistics quarterly: June 2024 (HTML) - GOV.UK** > ; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai: 1993 – 2012. Cymru a Lloegr (2013) < **Story of the prison population 1993-2012** >
- 22 Y gyfradd 'yn y carchar' yw'r gyfran o boblogaeth gyffredinol y wlad sydd yn y carchar ac yn cael ei dylanwadu felly gan ffactorau ehangach fel plismona, lefelau troseddu, diffiniadau cymdeithasol o droseddu, a hefyd gan sut y mae carcharu'n cael ei ddefnyddio fel offeryn i ddelio gyda throseddu. Y gyfradd 'garcharu' yw'r ganran o droseddwy'r sy'n cael dedfryd o garchar yn syth allan o'r holl droseddwy'r a ddedfrydir mewn llys am droseddau ditiadwy.
- 23 Briff Carchardai'r Byd, Y Deyrnas Unedig, Cymru a Lloegr (2024) < **United Kingdom: England & Wales | World Prison Brief** >. Dylid nodi bod y data hwn yn cael ei ddiweddarau'n barhaus a bod yr holl ffigurau WPB yn y papur hwn wedi eu codi o'r wefan ar 25 Tachwedd 2024. Am ffigurau cywir ar ôl y dyddiad hwn, dylid mynd yn syth i'r wefan.
- 24 Briff Carchardai'r Byd, Y Deyrnas Unedig, Cymru a Lloegr (2024) < **United Kingdom: England & Wales | World Prison Brief** >
- 25 Ibid.
- 26 Briff Carchardai'r Byd, Yr Almaen (2023) < **Germany | World Prison Brief** >
- 27 Y Ganolfan Ddedfrydu a Chywiro, Arferion Dedfrydu a Charcharu yn yr Almaen a'r Iseldiroedd: Goblygiadau i'r Unol Daleithiau (2013) < **europaean-american-prison-report.pdf** >
- 28 Briff Carchardai'r Byd, Sbaen (2023) < **Spain | World Prison Brief** >
- 29 Jose A. Brandariz, Digarcharu yn Ne Ewrop: Nodiadau ar Newid Hinsawdd yn y Maes Carcharu, tud.5 (2024) < <https://link.springer.com/article/10.1007/s43576-024-00135-3> >
- 30 Briff Carchardai'r Byd, Yr Iseldiroedd (2023) < **Netherlands | World Prison Brief** >
- 31 Miranda Boone et al., Explaining the collapse of the prison population in the Netherlands: Testing the theories, European Journal of Criminology (2020) < <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1477370819896220> >

- 32 Adolygiad yn yr Iseldiroedd, How the Dutch deal with mentally-ill criminals: the TBS system (2020) < <https://dutchreview.com/culture/how-do-the-dutch-deal-with-mentally-ill-criminals-heres-all-you-need-to-know/> >; Melissa Hogenboom, The unique way the Dutch treat mentally ill prisoners, BBC (2018) < <https://www.bbc.com/future/article/20180423-the-unique-way-the-dutch-treat-mentally-ill-prisoners> >; Knowledge Centre Supervisory Committee, ISD Measure < <https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/ISD/isd-maatregel/> >; Gwasanaeth Eryl Cyhoeddus yr Iseldiroedd, Measure for the Establishment of Systematic Offenders (ISD) < <https://www.om.nl/onderwerpen/verdachte/maatregel-inrichting-stelselmatige-daders-isd#:~:text=De%20ISD%20maatregel%20is%20een%20maatregel%20op%20basis,van%20reeksen%20delicten%20veel%20criminaliteit%20en%20onveiligheid%20veroorzaken> >
- 33 NL Times, Additional measures due to lack of cells, convicts sent to prison later (2024) < [Additional measures due to lack of cells, convicts sent to prison later | NL Times](#) >
- 34 Incarceration rates for a selection of non-European countries are included for comparison.
- 35 Briff Carchardai'r Byd < <https://www.prisonstudies.org/world-prison-brief-data> >
- 36 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau Dedfrydu 2006 Cymru a Lloegr (2007) < https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20110204211159mp_/http://www.justice.gov.uk/publications/docs/sentencing-stats2006.pdf >
- 37 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Cyfiawnder Troseddol (2024) < [Criminal Justice System statistics quarterly: June 2024 - GOV.UK](#) >
- 38 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau y System Gyfiawnder Troseddol: Offeryn data Canlyniadau yn ôl Trosedd (2024) < [Criminal Justice System statistics quarterly: June 2024 - GOV.UK](#) >
- 39 Gorchymyn dedfryd ohiriedig (SSO) yw pan fydd barnwr yn dedfrydu diffynnydd i garchar ond yn gohirio'r ddedfryd nes bydd y diffynnydd yn cydymffurfio â gofynion prawf.
- 40 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau Dedfrydu 2006 Cymru a Lloegr (2007) < https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20110204211159mp_/http://www.justice.gov.uk/publications/docs/sentencing-stats2006.pdf >
- 41 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau y System Gyfiawnder Troseddol (2024) < [Criminal Justice System statistics quarterly: December 2023 - GOV.UK](#) >
- 42 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau y System Gyfiawnder Troseddol: Offeryn data Canlyniadau yn ôl Trosedd (2024) < [Criminal Justice System statistics quarterly: June 2024 2023 - GOV.UK](#) >
- 43 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993 – 2020 Cymru a Lloegr (2020) < [Story of the Prison Population 1993 – 2020 England & Wales](#) >
- 44 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau y System Gyfiawnder Troseddol (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/criminal-justice-system-statistics-quarterly-june-2024/criminal-justice-statistics-quarterly-june-2024.html#fn:13> >
- 45 Aeth Hyd Cyfartalog Dedfrydau o Garchar (ACSL) am droseddau ditiadwy'n unig i lawr o 64.7 mis yn 2019 i 59.7 mis yn 2020, cyn codi i 67 mis yn 2021.
- 46 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau y System Gyfiawnder Troseddol: Offeryn data Canlyniadau yn ôl Trosedd (2024) > [outcomes-by-offence-june-2024.xlsx](#) > a < [Chwarterolyn Ystadegau y System Gyfiawnder Troseddol: Mehefin 2024 - GOV.UK](#) >
- 47 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Poblogaeth yn y ddalfa: tablau misol Mehefin 2010 Cymru a Lloegr (2010) < <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a74dad340f0b65f61322c67/pop-custody-june-10.pdf> >

- 48 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwyr, tablau 2002-2015 o'i gymharu â thablau 2024 (2024) < [Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwyr - GOV.UK](#) >
- 49 Tŷ'r Cyffredin, Archifau Hansard (1993) < <https://publications.parliament.uk/pa/cm199394/cmhansrd/1993-12-01/Writtens-10.html> >; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwyr (2025) < <https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-july-to-september-2024> >
- 50 Tŷ'r Arglwyddi, Cwestiynau, atebion a datganiadau ysgrifenedig, gweler Cwestiwn HL7261, atebwyd ar 6 Ebrill 2022 (2022) > [Written questions and answers - Written questions, answers and statements - UK Parliament](#) >. Noder, nid yw'r ffigur hwn yn cynnwys gorchmynion oes gyfan, y cyfnod isaf yw'r amser rhwng dyddiad y ddedfryd a dyddiad dirwyn i ben y tariff.
- 51 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Dadansoddiad o'r newid yn hyd cyfartalog dedfrydau o garchar rhwng 2010 a 2023 (2025) < <https://www.gov.uk/government/publications/analysis-of-the-change-in-average-custodial-sentence-length-from-2010-to-2023> >. Nid yw'r dadansoddiad hwn ond yn cyfrif am newidiadau yn yr amrywiaeth o droseddau, cyfradd y ddalfa a hyd cyfartalog dedfrydau. Gall hanes troseddol troseddwyr hefyd ddylanwadu ar benderfyniadau ar hyd dedfrydau, ond nid oedd yn bosibl cynnwys hyn yn y dadansoddiad
- 52 Ibid.
- 53 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwyr (2024) < [Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwyr: April to June 2024 - GOV.UK](#) > a < [omsq-q2-2011-prison-population-tables.xls](#) >. Sylwch, bydd llawer o'r troseddau mwyaf difrifol hyn wedi cael dedfryd benodol estynedig (EDS). Mae'r defnydd o EDSs wedi mwy na threblu ers 2015, i bron i 7,000. Mae'n rhaid i garcharorion ar y dedfrydau hyn dreulio o leiaf dwy ran o dair o'u hamser yn y ddalfa, sy'n cynrychioli newid yn y ffordd y caiff rhai troseddwyr eu rheoli yn y system.
- 54 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993-2020 Cymru a Lloegr (2020) < [Story of the Prison Population 1993 – 2020 England & Wales](#) >
- 55 Er bod data ar hyd cyfartalog dedfrydau o garchar o gyfnodau blaenorol wedi'i gyhoeddi, dim ond o 2010 ymlaen y mae data mwy 'amlweddog' sy'n berthnasol i'r dadansoddiad hwn ar gael. Felly mae'r dadansoddiad hwn yn ymwneud â'r cyfnod rhwng 2010 a 2024.
- 56 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993-2020 Cymru a Lloegr (2020) < [Story of the Prison Population 1993 – 2020 England & Wales](#) >
- 57 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993 – 2020. Cymru a Lloegr (2020) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f9959aae90e0740770c85af/Story_of_the_Prison_Population_1993-2020.pdf >; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau Rheoli Troseddwyr (2025) < <https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-july-to-september-2024/offender-management-statistics-quarterly-july-to-september-2024> >
- 58 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993-2020 Cymru a Lloegr (2020) < [Story of the Prison Population 1993 – 2020 England & Wales](#) >
- 59 Mae troseddwyr yn cael eu rhyddhau o garchar ar drwydded dan oruchwyliaeth gan ddilyn amodau fel byw mewn cyfeiriad cymeradwy. Os yw'r troseddwr yn torri amodau eu trwydded, gellir eu galw'n ôl i garchar.
- 60 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Rhagolygon Poblogaeth Garchardai: 2024 to 2029 (2024) < [Prison Population Projections: 2024 to 2029 - GOV.UK](#) >
- 61 Ibid.
- 62 Ibid.

- 63 Dylid nodi bod y boblogaeth 'ar remand' yn cynnwys rhai ar remand yn aros am dreial a rhai ar remand yn aros i gael eu dedfrydu. Mae'r ddau gohort wedi cynyddu yn y 12 mis diwethaf – mae rhai sy'n aros am dreial wedi cynyddu o 8% ac mae'r rhai a gafwyd yn euog sy'n aros i gael eu dedfrydu wedi cynyddu o 11%. Gw: Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-april-to-june-2024> >
- 64 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy (2024) < [Offender management statistics quarterly: July to September 2024 - GOV.UK](#) >
- 65 Ibid.
- 66 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993-2020 Cymru a Lloegr (2020) < [Story of the Prison Population 1993 – 2020 England & Wales](#) >
- 67 Ibid; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-april-to-june-2024> >
- 68 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Offeryn Poblogaeth Garchardai (2024) < [Prison Population Data Tool: 30 September 2024](#) >
- 69 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993-2020 Cymru a Lloegr (2020) < [Story of the Prison Population 1993 – 2020 England & Wales](#) >; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-july-to-september-2024> >
- 70 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau Rheoli Troseddwy (2025) < [Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy: July to September 2024 - GOV.UK](#) >
- 71 Aseswyd 13,000 o ferched dros y cyfnod hwn a dywedodd 57% eu bod wedi profi cam-drin domestig Ffynhonnell: Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Tablau data ategol: Strategaeth Merched yn y Carchar (2018) < <https://www.gov.uk/government/publications/female-offender-strategy> >
- 72 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Y Boblogaeth Garchardai: Ionawr – Rhagfyr 2024, gw. Tabl 1.A.21 (2024) < Prison-population-2015-to-2024.ods >
- 73 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau ar darddiad ethnig a'r System Cyfiawnder Troseddol, 2022 (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/ethnicity-and-the-criminal-justice-system-2022/statistics-on-ethnicity-and-the-criminal-justice-system-2022.html> >
- 74 Cyrhaeddodd y gyfradd aildroseddu (troseddau wedi eu profi) frig o 31.8% ar gyfer cohort Ebrill – Mehefin 2011. Aeth y gyfradd aildroseddu (troseddau wedi eu profi) i lawr i 23.1% ar gyfer cohort Hydref – Rhagfyr 2020. Gw. Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau aildroseddu profedig: Ionawr – Mawrth 2023 (2024) < [Proven reoffending statistics: January to March 2023 - GOV.UK](#) >
- 75 Ibid.
- 76 Ibid.
- 77 Ibid
- 78 Yn benodol, gwahaniaeth o 4 pwynt canran mewn cohort tebyg a chyflawni 73 yn llai o aildroseddau am bob 100 o achosion dedfrydu. Gw. Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Effaith dedfrydau byr o garchar, dedfrydau cymunedol a dedfrydau gohiriedig ar aildroseddu (2019) < Impact of short custodial sentences, community orders and suspended sentence orders on reoffending - GOV.UK >

- 79 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Datganiad Blynyddol Capasiti Carchardai: 2024 (2024) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/67586ee8f8e28262d63bfa7e/20.312_MOJ_Annual-State-Prison-Capacity_v10.1_WEB.pdf >
- 80 Ibid.
- 81 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau Rheoli Troseddwy (2024) < [Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy: July to September 2024 - GOV.UK](#)
- 82 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Bwletin y Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy (2012) < [April to June 2012 - Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy Bulletin](#) >
- 83 Jessica Jacobson a Mike Hough, Missed opportunities and new risks: penal policy in England and Wales in the past 25 years, Political Quarterly, t.1 (2018) <<https://eprints.bbk.ac.uk/id/eprint/20518/1/PQ%2089%201%20Jacobson%20and%20Hough.pdf> >
- 84 Ibid, t.3.
- 85 Ibid, t.4.
- 86 Ibid, t.3; Y Ganolfan Ieuencid a Chyfiawnder Troseddol, Shame, an effective tool for justice?, t.6 (2017) < <https://cycj.org.uk/wp-content/uploads/2017/03/Shame-an-effective-tool-for-justice-1.pdf> >
- 87 Rhoddir dedfrydau estynedig mewn achosion lle y mae'r llys yn ystyried y troseddwr i fod yn beryglus, a rhaid rhoi cyfnod estynedig ar drwydded i ddiogelu'r cyhoedd. Gw. cyhoeddiad Y Cyngor Dedfrydu, Extended sentences < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/sentencing-and-the-council/types-of-sentence/extended-sentences/>>
- 88 Jessica Jacobson a Mike Hough, Missed opportunities and new risks: penal policy in England and Wales in the past 25 years, Political Quarterly, t.3 (2018) <<https://eprints.bbk.ac.uk/id/eprint/20518/1/PQ%2089%201%20Jacobson%20and%20Hough.pdf> >
- 89 Y Pwyllgor Cyfiawnder, Public opinion and understanding of sentences, t.33 (2023) < <https://committees.parliament.uk/publications/41844/documents/207521/default/> >
- 90 Y Howard League, Sentencing inflation: A judicial critique, t.10 (2024) < https://howardleague.org/wp-content/uploads/2024/09/Sentencing-inflation-a-judicial-critique_September-2024.pdf >
- 91 Y Comisiwn Annibynnol i Brofiad Dioddefwyr a Charcharorion Hirdymor, Making sense of sentencing: Doing justice to both victim and prisoner (2022) < <https://prisonreformtrust.org.uk/wp-content/uploads/2024/10/ICEVLP-Making-sense-of-sentencing-v328.pdf> >
- 92 Y Howard League, Sentencing inflation: A judicial critique, t.3-10 (2024) < https://howardleague.org/wp-content/uploads/2024/09/Sentencing-inflation-a-judicial-critique_September-2024.pdf >
- 93 Ibid.
- 94 Swyddfa'r Comisiynydd Dioddefwyr a Thystion, Arolwg Blynyddol o Brofiad Dioddefwyr 2022, t.10 (2022) < <https://cloud-platform-e218f50a4812967ba1215eaecede923f.s3.amazonaws.com/uploads/sites/6/2023/11/Victim-Survey-2022.pdf> >
- 95 Y Cyngor Dedfrydu, Reconceptualising the effectiveness of sentencing: four perspectives, t.34 (2024) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/html-publication/item/reconceptualising-the-effectiveness-of-sentencing-four-perspectives/#4.%20Offender%20perspectives%20relevant%20to%20the%20effectiveness%20of%20sentencing%20as%20a%20deterrent> >
- 96 Yr Academi Ddedfrydu, Defendants' understanding of sentencing, t.11 (2021) < <https://www.sentencingacademy.org.uk/wp-content/uploads/2023/08/Defendants-Understanding-of-Sentencing.pdf> >

- 97 Tystiolaeth storiol a rannwyd fel rhan o'r Adolygiad; Jose A. Brandariz, Digarcharu yn Ne Ewrop: Nodiadau ar Newid Hinsawdd yn y Maes Carcharu, Troseddeg Ryngwladol, t.5 (2024) < <https://doi.org/10.1007/s43576-024-00135-3> >
- 98 Swyddfa Ystadegau Gwladol, Argraffiadau'r cyhoedd o droseddu yng Nghymru a Lloegr: blwyddyn yn diweddu Mawrth 2016, t.2 (2017) < <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/publicperceptionsofcrimeinenglandandwales/yearendingmarch2016> >
- 99 Y Pwyllgor Cyfiawnder, Public opinion and understanding of sentences, t.33 (2023) < <https://committees.parliament.uk/publications/41844/documents/207521/default/> > ; Arglwydd Burnett o Maldon, Sentencing: The Judge's role (2020) < <https://www.judiciary.uk/speech-by-lord-burnett-of-maldon-lord-chief-justice-of-england-and-wales-sentencing-the-judges-role/> >
- 100 Pwyllgor Cyfiawnder, Public opinion and understanding of sentences, t.36 (2023) < <https://committees.parliament.uk/publications/41844/documents/207521/default/> >
- 101 Ibid, t.12.
- 102 Ibid, t.3.
- 103 Julian V. Roberts, Jonathan Bild, Jose Pina-Sánchez a Mike Hough, Public Knowledge of Sentencing Practice and Trends: Research Report, Yr Academi Ddedfrydu (2022) < <https://www.sentencingacademy.org.uk/wp-content/uploads/2023/08/Public-Knowledge-of-Sentencing-Practice-and-Trends.pdf> >
- 104 Y Cyngor Dedfrydu, Reconceptualising the effectiveness of sentencing: four perspectives (2024) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Effectiveness-report-FINAL-Sept-2024.pdf> >
- 105 Y Comisiwn Annibynnol i Brofiad Dioddefwyr a Charcharorion Hirdymor, Making sense of sentencing: Doing justice to both victim and prisoner, t.5 (2022) < <https://prisonreformtrust.org.uk/wp-content/uploads/2024/10/ICEVLP-Making-sense-of-sentencing-v328.pdf> >
- 106 Robin Fitzgerald, Arie Frieberg, Shannon Dodd a Lorana Bartels, Public Opinion and Parole board Decision Making, Palgrave Socio-legal studies, t. 59 (2023) < https://doi.org/10.1007/978-3-031-19385-9_3 >
- 107 Chris Dyke, Carol Rivas a Karen Schucan Bird, Parole decisions about perpetrators of domestic violence in England and Wale, The Howard Journal of Crime and Justice (2024) < <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/hojo.12551> >
- 108 Y Pwyllgor Cyfiawnder, Public opinion and understanding of sentences, t.36 (2023) < <https://committees.parliament.uk/publications/41844/documents/207521/default/> >
- 109 Phil Bowen, A smarter Approach? Sentencing and Politics in England and Wales, Irish Probation Journal (2021) < <https://www.pbni.org.uk/files/pbni/2022-06/IPJ%20Vol%2018%20-%20A%20Smarter%20Approach%20Sentencing%20and%20Politics%20in%20England%20and%20Wales.pdf> >
- 110 Julian V. Roberts, Jonathan Bild, Jose Pina-Sánchez a Mike Hough, Public Knowledge of Sentencing Practice and Trends, Yr Academi Ddedfrydu (2022) < <https://www.sentencingacademy.org.uk/wp-content/uploads/2023/08/Public-Knowledge-of-Sentencing-Practice-and-Trends.pdf> > ; Phil Bowen, A smarter Approach? Sentencing and Politics in England and Wales, Irish Probation Journal (2021) < <https://www.pbni.org.uk/files/pbni/2022-06/IPJ%20Vol%2018%20-%20A%20Smarter%20Approach%20Sentencing%20and%20Politics%20in%20England%20and%20Wales.pdf> >

- 111 Mike Hough a Julian V. Roberts, Sentencing trends in Britain: Public knowledge and public opinion, *Punishment & Society* (1999) < <https://doi.org/10.1177/1462474992227685> >; Julian V. Roberts a Mike Hough, Sentencing Riot Related Offending: Where Do the Public Stand?, *British Journal of Criminology*, t.234- 256 (2013) < <https://doi.org/10.1093/bjc/azs069> >
- 112 Y Cyngor Dedfrydu, The effectiveness of sentencing options on reoffending, t.28 (2022) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Effectiveness-of-Sentencing-Options-Review-FINAL.pdf> >; Daniel S. Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century, *Crime and Justice* (2013) < <https://doi.org/10.1086/670398> >; Julian V. Robert009s a Richard S. Frase, Paying for the Past: The Case Against Prior Record Sentence Enhancements, Gwasg Prifysgol Rhydychen (2019) < <https://doi.org/10.1093/oso/9780190254001.001.0001> >; Rhys Hester et al, 'Prior Record Enhancements at Sentencing: Unsettled Justifications and Unsettling Consequences', University of Chicago Press (2018) < <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/695400> >
- 113 Julian V. Roberts a Richard S. Frase, Paying for the Past: The Case Against Prior Record Sentence Enhancements, Gwasg Prifysgol Rhydychen (2019) < <https://doi.org/10.1093/oso/9780190254001.001.0001> >; Rhys Hester et al, 'Prior Record Enhancements at Sentencing: Unsettled Justifications and Unsettling Consequences', University of Chicago Press (2018) < <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/695400> >
- 114 Rebecca Lievesley et al, A Life Sentence in Installments: A Qualitative Analysis of Repeat Offending Among Short-Sentenced Offenders, Victims & Offenders, t. 409 (2017) < <https://doi.org/10.1080/15564886.2017.1354112> >
- 115 Y Cyngor Dedfrydu, Reconceptualising the effectiveness of sentencing: four perspectives (2024) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Effectiveness-report-FINAL-Sept-2024.pdf> >
- 116 Y Cyngor Dedfrydu, Estimating the changes in sentencing severity and requirements for prison places associated with the Sentencing Council's guidelines, t. 20-23 (2021) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Changes-in-sentencing-severity-and-prison-places-associated-with-SC-guidelines.pdf> >
- 117 Gwasanaeth Eryln y Goron, Y Cynllun Rhy Drugarog (2024) < <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/unduly-lenient-sentences> >
- 118 Swyddfa'r Twrnai Cyffredinol, Data ar ganlyniadau achosion blynyddol o ddedfrydau rhy drugarog (2025) < <https://www.gov.uk/government/publications/unduly-lenient-sentence-annual-case-outcomes-data> >
- 119 Y Cyngor Dedfrydu, Ffatorau gwaethybol a lliniarol mewn canllawiau dedfrydu ac egluro'r ehangu – Adroddiad Ymchwil (2024) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/html-publication/item/aggravating-and-mitigating-factors-in-sentencing-guidelines-and-their-expanded-explanations-research-report/> >
- 120 Gw. er enghraifft: y cynnydd yn y cosbau am achosi marwolaeth drwy yrru'n beryglus, yn fwy diweddar i garchar am oes, o ganlyniad i Ddeddf Heddlu, Troseddau, Dedfrydu a'r Llysoedd 2022 a chyflwyno, yn Neddf Diogelwch Ffyrdd 2006, y drosedd o achosi marwolaeth drwy yrru'n ddiofal neu'n ddihid, gydag uchafswm cosb o bum mlynedd o garchar.
- 121 Gw. A-G's Ref Nos 60, 62-63 of 2009 [2009] EWCA Crim 2693.
- 122 Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddau yng Nghymru a Lloegr; blwyddyn yn diweddu Mehefin 2024 (2024) <<https://www.ons.gov.uk/releases/crimeinenglandandwalesyearendingjune2024> >
- 123 Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddau yng Nghymru a Lloegr; blwyddyn yn diweddu Medi 2024 (2025) **Crime in England and Wales - Office for National Statistics**

- 124 Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddu yng Nghymru a Lloegr; blwyddyn yn diweddu Medi 2024 (2024) < [Crime in England and Wales - Office for National Statistics](#) > ; Sentencing Council, Aggravating and mitigating factors in sentencing guidelines and their expanded explanations – Research report (2024) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/html-publication/item/aggravating-and-mitigating-factors-in-sentencing-guidelines-and-their-expanded-explanations-research-report/> >
- 125 Swyddfa Ystadegau Gwladol, Troseddu yng Nghymru a Lloegr; blwyddyn yn diweddu Medi 2024 (2024) < [Crime in England and Wales - Office for National Statistics](#) >
- 126 Ibid.
- 127 Sefydliad y Llywodraeth, Tracio Perfformiad 2023 < https://www.instituteforgovernment.org.uk/publication/performance-tracker-2023/police#footnoteref132_8znheo >. Nid yw'n cynnwys troseddau twyll a chamddefnyddio cyfrifiadur. Mae troseddau a gofnodir gan yr heddlu'n cynnwys rhai a adroddir i, ac a gofnodir gan, yr heddlu. Mae gwelliannau i brosesau ac arferion cofnodi'r heddlu, ehangu'r casgliad o droseddau a gofnodir i gynnwys troseddau newydd, amrywiadau yng ngweithgareddau'r heddlu, mwy o ddioddefwyr yn adrodd troseddau, a chynnydd gwirioneddol mewn rhai mathau o droseddu, wedi cyfrannu'n sylweddol at dwf mewn troseddau a gofnodir yn y blynyddoedd diwethaf; Y Swyddfa Gartref, Tablau data agored ar droseddau a gofnodir gan yr heddlu a chanlyniadau (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/police-recorded-crime-open-data-tables> >. Nid yw'n cynnwys troseddau twyll a chamddefnyddio cyfrifiadur.
- 128 Ibid.
- 129 Y Gynghair Cyfiawnder Troseddol, A Smarter Approach to Sentencing? Ymateb i Bapur Gwyn y Llywodraeth ar ddedfrydu (2020) < <https://www.criminaljusticealliance.org/wp-content/uploads/CJA-ReFfynhonnell-4-CJA-sentencing-white-paper-response-FINAL-1.pdf> >
- 130 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau aildroseddu profedig: Ionawr - Mawrth 2023 (2025) < <https://www.gov.uk/government/statistics/proven-reoffending-statistics-january-to-march-2023/proven-reoffending-statistics-january-to-march-2023> >
- 131 Arolygiaeth Prawf EF, Adroddiad Blynyddol Arolygiaeth Prawf EF 2022/2023, t.8 (2024) < <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2023/09/2022-2023-HMIP-Probation-Annual-Report-v1.0.pdf> >
- 132 Mae Gwariant a Reolir yn Flynyddol (AME) yn cynnwys gwariant net sy'n fwy anodd ei reoli a'i ragweld, a heb ei gyfyngu o dan yr Adolygiad o Wariant. Mae'n cynnwys AME adnoddau (sy'n cynnwys budd-daliadau a phensiynau gwladol; rhai symiau amhariad; a darpariaethau ar gyfer rhwymedigaethau) ac AME cyfalaf (sy'n cynnwys benthyciadau myfyrwyr a rhai trafodion ariannol).
- 133 Tŷ'r Cyffredin, Diwrnod Amcangyfrifon: Gwariant Y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar Wasanaeth Carchardai a Gwasanaeth Prawf EF, t.5 (2023) < <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CDP-2023-0146/CDP-2023-0146.pdf> >
- 134 Ibid.
- 135 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Data Perfformiad Carchardai 2022 - 2023 (2024) < <https://www.gov.uk/government/publications/prison-performance-data-2022-to-2023> >
- 136 Y Swyddfa Archwilio Gwladol, Increasing the capacity of the prison estate to meet demand (2024) < <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2024/12/increasing-the-capacity-of-the-prison-estate-to-meet-demand.pdf> >

- 137 Arolygiaeth Carchardai EF, Prif Arolygydd Carchardai EF ar gyfer Cymru a Lloegr: Adroddiad Blynnyddol 2023-24, t.3 (2024) < https://cloud-platform-e218f50a4812967ba1215eaecede923f.s3.amazonaws.com/uploads/sites/19/2024/09/25.13_HMI-Prisons_AR-23-24_v6a_Final-WEB.pdf >
- 138 Ibid.
- 139 Ibid, t.19.
- 140 Arolygiaeth Prawf EF, A thematic inspection of the recruitment, training and retention of frontline probation practitioners, t.20 (2025) < <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2025/01/Recruitment-training-and-retention-thematic-final.pdf> >
- 141 Ibid, t.45
- 142 Y Swyddfa Archwilio Gwladol, Increasing the capacity of the prison estate to meet demand (2024) < <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2024/12/increasing-the-capacity-of-the-prison-estate-to-meet-demand.pdf> >
- 143 Ibid.
- 144 Barnwriaeth y Llysoedd a'r Tribiwnlysoedd, Zara Aleena: Prevention of Future Deaths Report (2024) < <https://www.judiciary.uk/prevention-of-future-death-reports/zara-aleena-prevention-of-future-deaths-report/> >
- 145 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Strategaeth Capasiti Carchardai 10 Mlynedd (2024) < Y Weinyddiaeth Gyfiawnder – 10-Year Prison Capacity Strategy >
- 146 Ibid.
- 147 Y Swyddfa Archwilio Gwladol, Condition of school buildings, t.6 (2023) < <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2023/06/condition-of-school-buildings-summary.pdf> >
- 148 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Strategaeth Capasiti Carchardai 10 Mlynedd (2024) < Y Weinyddiaeth Gyfiawnder – 10-Year Prison Capacity Strategy >
- 149 Y Cyngor Dedfrydu, The Effectiveness of Sentencing Options on Reoffending, t.28 (2022) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Effectiveness-of-Sentencing-Options-Review-FINAL.pdf> >
- 150 Y Howard League, Sentencing inflation: A judicial critique, t.7 (2024) < https://howardleague.org/wp-content/uploads/2024/09/Sentencing-inflation-a-judicial-critique_September-2024.pdf >
- 151 Ibid, t. 35
- 152 Sefydliad y Llywodraeth, Fixing public services: Priorities for the new Labour government, t.8 (2023) < <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/2024-07/Fixing-public-services.pdf> >
- 153 Y Howard League, Sentencing inflation: A judicial critique, t.13 (2024) < https://howardleague.org/wp-content/uploads/2024/09/Sentencing-inflation-a-judicial-critique_September-2024.pdf >
- 154 Y Cyngor Dedfrydu, Sentencing Basics < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/sentencing-basics/> >

- 155 Ben Crewe, Depth, Weight, Tightness: Revisiting the Pains of Imprisonment, Punishment and Society, t.509 (2011) < <https://doi.org/10.1177/1462474511422172> >; David Hayes, Proximity, Pain and State Punishment, Punishment & Society, t. 235–254 (2017) < <https://doi.org/10.1177/1462474517701303> >; David Hayes, **Experiencing Penal Supervision: A Literature Review**, Probation Journal, t.378-393 (2018) < <https://doi.org/10.1177/0264550518790660> > . Gw. hefyd: Esther FJC Van Ginneken a Davis Hayes, 'Just' Punishment? Offenders' views on the meaning and severity of punishment, Criminology and Criminal Justice, t. 62–78 (2018) < <https://doi.org/10.1177/1748895816654204> >; Fergus McNeill, Thomas Owy Mark, Kim Thornden-Edwards, Helping, holding, hurting: A Conversation about Supervision, The Howard Journal, t. 94–106 (2017) <<https://doi.org/10.1111/hojo.12240> >
- 156 Y Cyngor Dedfrydu, Reconceptualising the effectiveness of sentencing: four perspectives (2024) < <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Effectiveness-report-FINAL-Sept-2024.pdf>
- 157 Ibid.
- 158 Brïff Carchardai'r Byd, Yr Iseldiroedd < <https://www.prisonstudies.org/map/europe> >
- 159 Miranda Boone, Francis Pakes a Sigrid van Wingerden, Explaining the collapse of the prison population in the Netherlands: Testing the theories, European Journal of Criminology (2020) < <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1477370819896220> >
- 160 Adolygiad o'r Iseldiroedd, How the Dutch deal with mentally-ill criminals: the TBS system (2020) < <https://dutchreview.com/culture/how-do-the-dutch-deal-with-mentally-ill-criminals-heres-all-you-need-to-know/> >; Melissa Hogenboom, The unique way the Dutch treat mentally ill prisoners, BBC (2018) < <https://www.bbc.com/future/article/20180423-the-unique-way-the-dutch-treat-mentally-ill-prisoners> >
- 161 Knowledge Centre Supervisory Committee, ISD Measure < <https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/ISD/isd-maatregel/> >; Gwasanaeth Eryln Cyhoeddus yr Iseldiroedd, Measure for the Establishment of Systematic Offenders (ISD) < <https://www.om.nl/onderwerpen/verdachte/maatregel-inrichting-stelselmatige-daders-isd> >
- 162 Justice Reinvestment Initiative, Texas < <https://justicereinvestmentinitiative.org/jri-states/texas/> >; Nolan Centre for Justice, Criminal Justice Reform in Texas < <https://conservativejusticereform.org/state/texas/> >; Prison Policy Initiative, Texas Profile <<https://www.prisonpolicy.org/profiles/TX.html#:~:text=Texas%20has%20an%20incarceration%20rate%20of%2075%20per,people%20than%20any%20independent%20democratic%20country%20on%20earth> > ; Justice Center: The Council of State Governments, Assessing the Impact of the 2007 Justice Reinvestment Initiative (2009) < https://csgjusticecenter.org/wp-content/uploads/2020/02/Texas_Bulletin.pdf >
- 163 Maddens Corrections Committee Report, Bill Analysis <<https://capitol.texas.gov/tlodocs/80R/analysis/html/HB01678H.htm> > ; Texas Legislative Budget Board, Criminal Justice Impact Statement (2007) <<https://capitol.texas.gov/tlodocs/80R/impactstmts/html/HB01678EB.htm#:~:text=The%20bill%20would%20amend%20the%20Code%20of%20Criminal,or%20two%20years%20of%20community%20supervision%2C%20whichever%20is> >
- 164 Justice Reinvestment Initiative, Texas < <https://justicereinvestmentinitiative.org/jri-states/texas/> >
- 165 Y Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid, Ystadegau Cyfiawnder Ieuencid: 2023 - 2024 (2025) **Youth Justice Statistics: 2023 to 2024 - GOV.UK** >
- 166 Ibid.
- 167 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Adolygiad o'r System Cyfiawnder Ieuencid yng Nghymru a Lloegr, t.2 (2016) < <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a80b2b540f0b62305b8ca3f/youth-justice-review-final-report.pdf> >

- 168 Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid, ystadegau blynyddol Cyfiawnder Ieuencid: 2015 i 2016 (2017) < <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2015-to-2016> >
- 169 Ystadegau Cyfiawnder Ieuencid: 2023 i 2024 (2025) Ystadegau Cyfiawnder Ieuencid < <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2023-to-2024/youth-justice-statistics-2023-to-2024> >
- 170 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-april-to-june-2024> >
- 171 Ibid.
- 172 Tua 1,900 yn fwy o rai 60 oed, dros 1,900 yn fwy o rai 50-59 oed a thua 2,000 yn fwy o rai 30-39 oed, ond tua 5,000 yn llai o rai 21-24 oed.
- 173 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Offeryn Poblogaeth Garchardai (2024) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/679961229a6dc0352ab341fc/Prison_Population_data_tool_2024-12-31.xlsx >
- 174 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwy (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-july-to-september-2024/offender-management-statistics-quarterly-july-to-september-2024> >
- 175 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993 – 2020. Cymru a Lloegr (2020) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f9959aae90e0740770c85af/Story_of_the_Prison_Population_1993-2020.pdf >
- 176 Baroness J. Corston, Review of Women with particular vulnerabilities in the Criminal Justice System, (2007) < [Corston report - review of women with vulnerabilities in the criminal justice system](#) >
- 177 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Tablau data ategol: Strategaeth Merched yn y Carchar (2018) < [Female Offender Strategy - GOV.UK](#) >. Aseswyd 13,000 o ferched dros y cyfnod hwn a dywedodd 57% eu bod wedi profi cam-drin domestig.
- 178 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder a HMPPS, HMPPS Annual Digest, Ebrill 2023 - Mawrth 2024, gw. Tabl 10.2 (2023). < [HMPPS Annual Digest, April 2023 to March 2024 - GOV.UK](#) > Mae'r data hwn yn cofnodi merched sydd wedi hunan-ddatgan eu bod yn feichiog ac wedi rhoi caniatâd i rannu'r wybodaeth. Nid yw'n cynrychioli merched sydd wedi cadw eu hawl i beidio â datgelu eu data personol.
- 179 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Y Boblogaeth Garchardai, Ionawr – Rhagfyr 2024, gw. Tabl 1.A.21 (2024) < <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fassets.publishing.service.gov.uk%2Fmedia%2F66a115faa3c2a28abb50d68f%2FPrison-population-2015-to-2024.ods&wdOrigin=BROWSELINK> >
- 180 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau ar darddiad ethnig a'r System Cyfiawnder Troseddol, 2022 (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/ethnicity-and-the-criminal-justice-system-2022/statistics-on-ethnicity-and-the-criminal-justice-system-2022-html> >
- 181 Adolygiad Lammy, Adolygiad annibynnol i drin a chanlyniadau ar gyfer pobl Ddu, Asiaidd a Lleafrifol Ethnig yn y System Cyfiawnder Troseddol, t.69 (2017) < <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a82009040f0b62305b91f49/lammy-review-final-report.pdf> >
- 182 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau ar darddiad ethnig a'r System Cyfiawnder Troseddol, 2022 (2024) < <https://www.gov.uk/government/statistics/ethnicity-and-the-criminal-justice-system-2022/statistics-on-ethnicity-and-the-criminal-justice-system-2022-html> >

- 183 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Nodweddion Troseddwyr Mynych 2000-2021 (2023) < **Characteristics of Prolific Offenders, 2000-2021 - GOV.UK** >
- 184 Ibid.
- 185 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwyr (2024) < Chwarterolyn Ystadegau Rheoli Troseddwyr: Ebrill i Mehefin 2024 - GOV.UK>
- 186 Yn ogystal â hyn, drwy Ddeddf PCSC 2022, cafodd y trothwy ar gyfer diystyru dedfryd isafswm ei newid i "amgylchiadau eithriadol" ar gyfer pob dedfryd isafswm orfodol – o'r blaen dim ond ar gyfer troseddau arfau tanio yr oedd yn cael eu diystyru. Mae hyn hefyd o bosib wedi effeithio ar hyd dedfrydau.
- 187 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterolyn Ystadegau Cyfiawnder Troseddol: Mehefin 2024 (2024) < **<https://www.gov.uk/government/statistics/criminal-justice-system-statistics-quarterly-june-2024/criminal-justice-statistics-quarterly-june-2024.html>** >
- 188 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Ystadegau Dedfrydau Cyllyll ac Arfau Ymosodol: Ebrill – Mehefin 2024 (2024) < **<https://www.gov.uk/government/statistics/knife-and-offensive-weapon-sentencing-statistics-april-to-june-2024>** >
- 189 Y Howard League, Sentencing inflation: A judicial critique, t.10 (2024) < **https://howardleague.org/wp-content/uploads/2024/09/Sentencing-inflation-a-judicial-critique_September-2024.pdf** >; Yr Academi Ddedfrydu, Sentencing for Murder: A review of policy and practice, t.10 (2024) < **<https://www.sentencingacademy.org.uk/wp-content/uploads/2024/04/Sentencing-for-Murder-A-Review-of-Policy-and-Practice.pdf>** >
- 190 Y Comisiwn Annibynnol i Brofiad Dioddefwyr a Charcharorion Hirdymor, Making sense of sentencing: Doing justice to both victim and prisoner, t.20 (2022) < **<https://prisonreformtrust.org.uk/wp-content/uploads/2024/10/ICEVLP-Making-sense-of-sentencing-v328.pdf>** >
- 191 Y Howard League, Sentencing inflation: A judicial critique, t.10 (2024) < **https://howardleague.org/wp-content/uploads/2024/09/Sentencing-inflation-a-judicial-critique_September-2024.pdf** >
- 192 Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003< **<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>** >
- 193 Pwyllgor Cyfiawnder Tŷ'r Cyffredin, Dedfrydau IPP: Sesiwn Trydydd Adroddiad 2022-23, t.3-6 (2022) < **<https://publications.parliament.uk/pa/cm5803/cmselect/cmjust/266/summary.html>** >; Yr Academi Ddedfrydu, Imprisonment for Public Protection (IPP) sentences < **<https://www.sentencingacademy.org.uk/imprisonment-for-public-protection-ipp-sentences/>** >
- 194 Pwyllgor Cyfiawnder Tŷ'r Cyffredin, Dedfrydau IPP: Sesiwn Trydydd Adroddiad 2022-23, t.3-6 (2022) < **<https://publications.parliament.uk/pa/cm5803/cmselect/cmjust/266/summary.html>** >; Yr Academi Ddedfrydu, Imprisonment for Public Protection (IPP) sentences < **<https://www.sentencingacademy.org.uk/imprisonment-for-public-protection-ipp-sentences/>** >
- 195 Y Howard League, Sentencing inflation: A judicial critique, t.11 (2024) < **https://howardleague.org/wp-content/uploads/2024/09/Sentencing-inflation-a-judicial-critique_September-2024.pdf** >; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Chwarterol ystadegau rheoli troseddwyr: Ionawr i Mawrth 2024 (2024) < **<https://www.gov.uk/government/statistics/offender-management-statistics-quarterly-january-to-march-2024/offender-management-statistics-quarterly-january-to-march-2024#population>** >
- 196 Y Cyngor Dedfrydu, Deddf Troseddau Rhywiol 2003: Canllawiau Diffiniol (2007) < **<https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Archived-SGC-Sexual-Offences-Act-2003.pdf>** >

- 197 Deddf Lleihau Troseddu Treisgar, 2006 < <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/38/section/42> >
- 198 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993- 2020 Cymru a Lloegr, t.14 (2020) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f9959aae90e0740770c85af/Story_of_the_Prison_Population_1993-2020.pdf >
- 199 Deddf yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd 2022 < <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2022/32/section/86/enacted> >
- 200 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993- 2020 Cymru a Lloegr, t.14 (2020) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f9959aae90e0740770c85af/Story_of_the_Prison_Population_1993-2020.pdf >
- 201 Deddf Troseddu ac Anrhefn 1998 < <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents> >
- 202 Deddf Cyfiawnder Troseddol a Mewnfudo 2008 < <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/contents> >
- 203 Bil Cyfiawnder Troseddol a'r Llysoedd: Fact Sheet- Test for release after recall < <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a74da57ed915d502d6cb835/fact-sheet-recall-test.pdf> >
- 204 Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Stori'r Boblogaeth Garchardai 1993- 2020 Cymru a Lloegr, t.14 (2020) < https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f9959aae90e0740770c85af/Story_of_the_Prison_Population_1993-2020.pdf >; Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Memorandwm Esboniadol i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003 Gorchymyn (Addasrwydd ar gyfer Galw'n Ôl Cyfnod Penodol) 2024, t.2 (2024) < https://www.legislation.gov.uk/uksi/2024/408/pdfs/uksiem_20240408_en_001.pdf >

